

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihin Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

4-6 YAŞ ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Güray GÜNEŞ

İstanbul, 2008

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihin Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

4-6 YAŞ ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Güray GÜNEŞ

Danışman: Öğr.Gör.Dr.Gül den UYANIK BALAT

İstanbul, 2008

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
Zihin Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

Güray GÜNEŞ tarafından hazırlanan 4-6 YAŞ ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARININ İNCELENMESİ başlıklı bu çalışma, 16.07.2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Danışman : Öğr.Gör.Dr. Gülden UYANIK BALAT _____

Üye : Doç. Dr. Yıldız GÜVEN _____

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nur AKÇİN _____

ÖNSÖZ

Öncelikle tez danışmanım olmayı kabul eden, araştırmamın her aşamasında olağanüstü emeğiyle daima yanımda olan ve katkılarıyla bana yol gösteren değerli danışmanım Öğrt.Gör. Dr. Gülden UYANIK BALAT'a, tez jurisinde yer alan, değerli görüşleri ile bana yol gösteren Doç. Dr. Yıldız GÜVEN'e ve Yrd.Doç Dr.Nur AKÇİN'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimine başladığımda Yalova'da görev yaptığımdan ve bana Yüksek lisans derslerine devam etmemde her türlü desteği ve kolaylığı sağlayan Milli Piyango İ.Ö.O. ve İş Okulu Müdürü Melike GİRĞİN ve Müdür Yardımcısı Bilal COŞKUN'a teşekkür ederim.Yüksek lisans eğitimim süresince her zaman desteğini hissettiğim Kurum Müdürüm Sayın Sonay UÇANKAN'a ve çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

OÖDSTÖ geçerlik güvenirlik çalışmasını yapan ve değerli bilgilerini her an benimle paylaşan Uzm.Psk. Pınar KANLIKILIÇER'e teşekkür ederim.

Tezle ilgili ölçekleri puanlamamda gruplamamda ve anket çalışmalarında değerli vakitlerini bana ayıran arkadaşlarım Murat AYDOĞDU'ya ve Özkan SARICA'ya çok teşekkür ederim.

Veri girişlerinde bana yardımcı olan Onur KARASOY'a ve tezimin tüm istatistiksel analizlerini büyük bir gayret ve titizlikle yapan değerli Öğr.Gör.Dr.Özgür ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Çalışma süresince çeviriler konusunda sabırla ve ilgiyle yardımcı olan değerli arkadaşlarım, Remzi TÜFEKÇİ'ye, Ufuk SOYER'e, Mahmut KIRMIZITAŞ'a, Reyhane KEMERLİ GÜMÜŞ'e, ve kuzenim Gökhan ŞENGÖNÜL'e teşekkür ederim.

Çalışmam süresince desteğini, sabrını, zamanını hiç esirgemeyen ve her an yardımcı olan değerli nişanlım Ayşe Gül KEDİCİ'ye teşekkür ederim.

Her zaman desteklerini ve güvenlerini hissettiğim sevgili anneme ve babama teşekkür ederim.

ÖZET

4-6 YAŞ ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARININ İNCELENMESİ

Güray GÜNEŞ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Tez Danışmanı: Öğr.Gör.Dr.Gülden UYANIK BALAT

Temmuz 2008

Davranış sorunlarına; zihin engelli çocuklarda, normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha sık rastlanmaktadır. Davranış sorunları demografik özelliklere göre farklılıklar gösterebilir.

Bu, çalışma 4-6 yaş zihin engelli çocukların davranış sorunlarını incelemek için yapılmıştır. 4-6 yaşlarında 113 hafif düzeyde zihin engelli, 124 orta düzeyde zihin engelli, 93 ağır düzeyde zihin engelli olmak üzere 330 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların davranış sorunlarını belirlemek için Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği(OÖDSTÖ) kullanılmıştır.

Çocuklarda görülen davranış sorunlarının, cinsiyete, yaşa, zihin engellilik düzeyine, ailenin maddi durumuna, çocuğun kardeş sayısına ve çocuğun ne kadar süredir özel eğitim aldığı değişkenlerine göre incelemek için Çocuk Bilgi Formu çocukların öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Çalışmaya katılan öğretmenler de Öğretmen Bilgi Formu'nu doldurmuşlardır.

Araştırma sonuçlarına göre, en fazla davranış sorununu ağır düzeyde zihin engelli çocuklar göstermiştir. Ayrıca zihinsel engelin derecesine göre davranış sorunları artmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Davranış sorunları, okul öncesi çocuklar, zihin engelli

ABSTRACT

RESEARCHING BEHAVIOURAL PROBLEMS OF 4-6 YEARS OLD CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITY

Güray GÜNEŞ

M.A.Thesis, Department of Education Sciences

Supervisor: Ph.Dr.Gülden UYANIK BALAT

July 2008

Behavioural problems are seen more frequently among the children with intellectual disability than those without. Behavioural problems may vary according to demographic factors.

The purpose of this research was to scan behavioural problems of children who are 4-6 years old. Sample group of the survey consists of 330 children of whom 113 have mild intellectual disability, 124 have moderate intellectual disability, 93 have severe intellectual disability. With the aim of determining behavioural problems Preschool Behavior Questionnaire(PBQ) has been used.

Basic Information Forms for Children and Basic Information Forms for Teachers have been completed by teachers. Gathered information has been used to examine the relations between behavioural problems and factors as: gender, age, level of intellectual disability, economic conditions of family, number of siblings, duration of received special education services.

According to the results; among the sample groups, severe intellectual disability children group was the one which have most behavioural problems and there was a positive correlation between the level of intellectual disability and behavioural problem points.

Key words: Behavioural problems, Pre-school children, intellectual disability

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Zihin Engelli Çocuklar.....	9
2.1.1. Zihin Engelli Çocukların Sınıflandırılması.....	10
2.1.2. Zihin Engelliliğin Nedenleri ve Görülme Sıklığı.....	12
2.1.3. Zihin Engelliliğin Çocukların Özellikleri.....	13
2.1.3.1. Bilişsel Özellikleri.....	15
2.1.3.2. Dil Gelişimi Özellikleri.....	16
2.1.3.3. Motor Gelişim Özellikleri.....	16
2.1.3.4. Sosyal Özellikler.....	17
2.2. Çocuklarda Davranış Sorunları.....	18
2.2.1. Davranış Sorunlarının Çeşitleri.....	20

2.2.1.1.Kekemelik.....	21
2.2.1.2.Altını Islatma(Enürezis).....	21
2.2.1.3.Dışkı Kaçırma(Enkopürezis).....	22
2.2.1.4.Parmak Emme.....	22
2.2.1.5.Tırnak Yeme.....	23
2.2.1.6.Saldırganlık.....	23
2.2.1.7.Tikler.....	24
2.2.1.8.İnatçılık.....	24
2.2.1.9.Uyku Sorunları.....	24
2.2.1.10.Beslenme Bozuklukları.....	25
2.2.1.11.Kaygı ve Korku.....	25
2.2.1.12.Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu.....	25
2.3. Davranış Sorunları İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	26

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	35
3.2. Evren ve Örneklem.....	36
3.2.1. Evren.....	36
3.2.2. Örneklem.....	36
3.3. Verilerin Toplanması.....	36
3.3.1. Veri Toplama Araçları.....	36
3.3.1.1.Çocuk Bilgi Formu.....	37
3.3.1.2.Öğretmen Bilgi Formu.....	37
3.3.1.3.Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği.....	37
3.3.2. Uygulama.....	40
3.4. Veri Çözümleme Yöntemleri.....	41

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklemin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	43
4.1.1. Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	43
4.1.2. Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	45
4.2. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'ne ve Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular.....	48

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	68
5.1.1.OÖDSTÖ ile 4-6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunları.....	68
5.2. Tartışma.....	70
5.3. Öneriler.....	75

KAYNAKÇA.....	76
----------------------	-----------

EKLER.....	86
-------------------	-----------

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	43
Tablo 2. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 3. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 4. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	44
Tablo 5. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 6. Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Eğitim Sürelerine Göre Dağılımı.....	45
Tablo 7 .Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	46
Tablo 8.Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	46
Tablo 9.Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul/Programa Göre Dağılımı.....	46
Tablo 10.Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Dağılımı.....	47
Tablo 11.Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Deneyimlerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 12 . Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara Ait N , x , ve ss Değerleri.....	48
Tablo 13a. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılım.....	49
Tablo 13b. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin engelli Çocukların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu.....	50
Tablo 14. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engelli Çocukların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu.....	51
Tablo 15a. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının zihin engelli çocukların Zihin Engellilik Düzeyine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 15b. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engellilik Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu.....	53

Tablo 16a. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Eğitim Alma Sürelerine Göre Dağılımı	54
Tablo 16b. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Eğitim Alma Sürelerine Göre Farklılaşma Durumu.....	55
Tablo 17a. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı.....	57
Tablo 17b. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşma Durumu	58
Tablo 18a. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	59
Tablo 18b. Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu.....	60
Tablo 19a. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılım.....	60
Tablo 19b. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu.....	61
Tablo 20a. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılım.....	62
Tablo 20b. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu	63
Tablo 21a. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılım.....	63
Tablo 21b. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durum.....	64
Tablo 22. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu.....	65
Tablo 23. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu.....	65
Tablo 24. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu.....	66

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem davranışlar, bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve ortamları dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlar olarak tanımlanır (Zarkowska ve Clement, 1994).

Çocukta görülen davranış sorunlarını açıklamak ve çözüm yolları üretmek için araştırmacılar davranış problemlerini tanımlamakla işe başlamışlardır. Pek çok araştırmacı tarafından davranış problemleri farklı tanımlanmaktadır. Tanımların gruplamasına bakıldığında en çok ;

- kuramlara
- gelişim özelliklerine
- kültür farklılıklarına

göre davranış problemlerinin incelendiği görülmüştür. Davranış sorunları üzerinde duran kuramlar içerisinde davranışçı ve bilişsel kuramlar başta gelmektedir. Davranışçı kuramın temsilcileri, normal dışı davranışların, gerekli uyumlu davranışların ve yeteneklerin öğrenilmemiş olmasını, bunların yerine etkisiz ve uyumsuz davranışların öğrenilmiş olması dolayısıyla, ayırım yapmayı ya da karar vermeyi gerektiren çatışma durumlarında, bireyin yetersiz kalması ile açıklarlar. Davranışçılara göre bozuk davranışların nedenleri:

- Doğru davranışların öğrenilmemiş olması
- Bozuk davranışın öğrenilmiş olması
- Başa çıkılamayan stres durumlarıdır (Kotler, 2002).

Davranış problemlerini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalarda ev ya da okul gibi farklı ortamlar ele alınmakta ve ebeveyn, öğretmen, akran gibi farklı kaynaklara başvurulmaktadır. Davranış problemlerinin en fazla görüldüğü ortam okuldur. Bunun nedeni çocuk ve ergenin zamanının çoğunu okulda geçirmeleridir. Okulda davranış problemlerine sahip, diğer deyişle sürekli mutsuz, kaygılı, içe kapanık ya da saldırgan, sinirli öfkeli akranları tarafından reddedilen, önemsenmeyen, sürekli eleştirilen bu öğrencilerin değerlendirilmeleri öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Öğretmenlerin çocuk ve ergenin özelliklerini objektif olarak tanımlama, standart sosyal çevrede gözlem yapabilme ve aynı gelişimsel özelliklere sahip çocuk ve ergenler arasında doğrudan karşılaştırma yapabilme becerilerine sahip oldukları ve bu nedenle de davranış problemlerini değerlendirmede önemli bilgi kaynakları oldukları vurgulanmıştır (Çiçekci,2000).

Davranış problemleri, çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkabilir. Hırçınlık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan, çalma, küfür gibi davranışlar davranış problemlerine girer.

Zihinsel engelli çocuklar, davranış problemleri, duygusal problemler, psikiyatrik ve nöropsikiyatrik bozukluklar açısından genel çocuk popülasyonu ile karşılaştırıldığında genellikle daha yüksek oranda risk taşımaktadırlar (Sammel ve Gao,1992)

Zihinsel engelli bireyler engelli olmayan gruba göre daha fazla problem davranış sergilemekte, çeşitli psikolojik ve nöropsikiyatrik bozukluklar açısından diğerlerine göre daha fazla risk altında olmaktadır (Duker, Van Druenen, Jol,ve Oud, 1986; Freund ve Reiss, 1991; Russell ve Forness, 1985, Sammel ve Gao, 1992, Akt; Sucuoğlu,2003).

Engelli çocuklarda bazı yetersizliklerin yanı sıra, istenmeyen bazı davranışlar da gözlenmektedir. Bu davranışlar problem davranışlar olarak kabul edilmektedir. Bu problemler çocuğun yeni beceriler öğrenmesini, var olan becerilerini kullanmasını,

çevresi ile sosyal etkileşimini ve toplumsal uyumunu olumsuz yönde etkileyen davranışlardır (Öztürk 1988, Eripek 1996, Öztürk 2002).

Zihinsel engelli bireyler ihtiyaçlarını ifade edememe ve diğer bireylerle iletişim kuramama gibi engellemeler sonucu saldırgan davranışlar sergilemektedirler. Saldırganlığın temel amacı ise dikkat çekmektir. Zihinsel engelli bireylerin saldırganlık ve dikkat eksikliği gibi davranış problemleri açısından risk grubu oldukları saptanmıştır. Bu duruma neden olan faktör yalnızca düşük olan zekaları değildir. Kişilik ve çevresel faktörlerde bu durumda etkili olmaktadır (MacMillan,1982,Akt; Çiçekci,2000).

1.1. Problem

Zihinsel engelli çocukların, eğitim ortamında ve çevrelerinde genellikle kendisine veya başkalarına zarar veren, uyum sorunları yaşayan, toplumdan dışlanan bireyler olarak tanımlanmalarının başında onların sergilediği davranış sorunları yatmaktadır. Bu davranış sorunları zihin engelli çocuklarda gelişimin ilk yıllarından başlayarak eğitim ve yaşamı süresince devam edebilir.

Problem davranışların görülme sıklığı, davranışların tanımları ve kullanılan ölçme araçlarına göre değişebilmekte, bu bireylerin %11-12'sinde ağır problem davranışlar görülmektedir. Bu oran zihinsel engelin derecesine bağlı olarak %60'a kadar çıkabilmektedir (Vostanis ve diğ.,1996). Ayrıca yaş, cinsiyet ve zihinsel engelin derecesinin problem davranışlarla ilişkili değişkenler olduğu açıklanmaktadır (Aman,Burrow ve Wolford, 1995).

Ülkemizde de, eğitime okul öncesi dönemde hatta erken çocukluk döneminde başlayan zihin engelli çocukların, hangi davranış sorunlarını ne oranda sergilediklerini, bu davranış sorunlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadıklarını belirleme ihtiyacı doğmuştur. Ülkemizde okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını inceleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte, 4-6 yaş grubundaki zihin engelli çocukların davranış sorunlarının incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Ülkemizde yalnız okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını ölçmek için kullanılan ölçek sayısı çok azdır. 2005 yılında Kanlıklılıçer tarafından Geçerlik Güvenirlik çalışması yapılan Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin Türk çocukları için standardizasyonunun yapılmış olmasına karşın, bu ölçek zihin engelli çocukların davranış sorunlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, 4-6 yaş zihin engelli çocukların davranış sorunlarını incelemektir. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. 4-6 yaş zihin engelli çocukların;

- i) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri nelerdir?
- ii) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri yaşa göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- iii) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- iv) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri zihin engellilik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- v) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri eğitim alma sürelerine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

vi) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

vii) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri ailenin maddi durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

2. 4 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri zihin engellilik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. 5 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri zihin engellilik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. 6 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri zihin engellilik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

5. 4 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

6. 5 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

7. 6 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre davranış sorunları gösterme düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemde zihin engelli çocukların hangi davranış problemlerini ne düzeyde sergilediklerinin belirlenmesi, eğitimcilerin eğitim ortamında ne gibi davranış problemleri ile karşı karşıya kalacaklarını bilmelerine, buna göre önceden gerekli önlemleri almalarına, ya da uygun yöntem ve teknikler geliştirmelerine katkıda bulunacaktır.

Ayrıca bu araştırma; ülkemizde okul öncesi dönemde eğitim alabilen zihin engelli çocukların zihin engellilik düzeyine göre gösterdikleri davranış problemlerinin neler olduğunu belirlemek, hangi değişkenlere göre farklılaştığını incelemek, bu alanda çalışan uzmanlara geçerli ve güvenilir verilerle desteklenmiş yurt içi bir kaynak sunmak açısından önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Öğretmenlerin demografik bilgi formları ve “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği”ndeki sorulara içten ve yansız cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri’ne devam eden çocukların Sağlık Kurul Raporları ve RAM raporlarına ilişkin verdikleri bilgilerin (tanı, zihin engellilik düzeyi) doğru olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma İstanbul İlinin 7 farklı ilçesinde (Kartal, Pendik, Sultanbeyli, Tuzla, Kadıköy, Maltepe, Ümraniye) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri’ne devam eden 4-6 yaş zihin engelli çocukların öğretmenlerinden alınan bilgilerle sınırlıdır.

Bu araştırma İstanbul İline bağlı 7 ilçede (Kartal, Pendik, Sultanbeyli, Tuzla, Kadıköy, Maltepe, Ümraniye) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde yapılmıştır.

Araştırmada incelenen davranış problemleri “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği”nin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.

Bu araştırma 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında yapılmıştır.

1.6. Tanımlar

Davranış Problemi: Bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve öğrenme ortamları dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlar olarak tanımlanır (Zarwoska ve Clements, 1994).

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği-OÖDSTÖ: Ruh sağlığı profesyonellerinin, 3-6 yaş çocuklarında duygusal veya davranışsal problemleri işaret eden semptomları ve semptomlar topluluğunu gösteren, öğretmenler tarafından kolayca doldurulabilen, okul öncesi çocukların davranış problemlerini tanıyabilmede ilk adım olarak kolayca kullanılabilen bir izleme aracı olarak geliştirilmiştir. Kavgacı/Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak üzere 3 alt boyutu bulunmaktadır (Kanlıkılıçer, 2005).

Kavgacı-Saldırgan Olmak: Zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi davranışların özelliklerini içerir.

Endişeli-Ağlamaklı Olmak: Çocuğun endişeli, korku dolu halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) gösterme davranışlarını içerir.

Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak: Daha çok sakin olamamak, dikkatsizlik ve hareketleri kontrolde zorluk içeriklidir. Zayıf dikkati ve kıpır kıpır olma halini, hareketlilik davranışlarını içerir.

RAM – Rehberlik ve Araştırma Merkezi: Ülkemizde MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı, İl ve İlçelerde her tür ve kademedeki Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetlerinin yürütülmesini sağlayan devlet kurumudur.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi: Sağlık Kurul Raporu ve RAM raporu ile destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyduğu belirlenmiş çeşitli özür tür ve derecedeki Özel Eğitim Gereksinimli bireylere, Talim Terbiye Kurulu'ndan onaylı uygun programlar doğrultusunda, aylık 6 seans bireysel, 4 seans grup eğitimi olmak üzere 10 seanslık eğitim veren, seans giderlerinin MEB bütçesinden karşılandığı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Özel Özel eğitim kurumudur.

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1.Zihin Engelli Çocuklar

Zihin engelli çocuklar özel eğitime muhtaç çocuklar içinde önemli bir grubu oluşturmaktadır. Zihin engelli çocuklara ilişkin ilk tanımların 1800’li yıllara dayandığı, daha açıklayıcı tanımların ise 1900’lü yıllarda yapıldığı gözlenmektedir (Eripek, 1996). Son olarak AAMR (American Association Mental Retardation); zihin engelliliği yeni tanımlama ve sınıflandırma sistemini yayımladığı dokuzuncu kitapçığında, zeka geriliği adıyla aşağıdaki gibi tanımlamıştır.

Zeka geriliği, zihinsel işlevler ve kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde görülen anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen yetersizliktir. Bu yetersizlik 18 yaşından önce başlar (Eripek, 2005).

Bir başka tanıma göre zihinsel engel; “Doğum öncesinde, doğum sırasında ve doğum sonrasındaki gelişim sürecinde, çeşitli nedenlerden dolayı zihinsel, psiko-devimsel, sosyal olgunluk yönünden akranlarına göre dörtte bir veya daha yüksek oranda sürekli yavaşlama, duraklama veya gerilik oluşturan sürekli bir durumdur.”(Çağlar,1979).

573 sayılı Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname’ ye göre özel eğitim gerektiren birey, “çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren” birey olarak tanımlanmaktadır.

2.1.1 Zihin Engelli Çocukların Sınıflandırılması

Zihin engelli çocukların homojen bir grup olmaması ve kendi içlerinde farklılıklar göstermesi nedeniyle sınıflandırılmaları gerekir. Sınıflandırmaların yapılması çocuklara özgü farklılıkların belirlenmesi ve bunlara yönelik özel eğitim hizmetlerinin sağlanması açısından önemli olmaktadır (Özgür, 2004).

Zeka özürlülüğü üzerinde çalışan uzmanlar özrün seviyesinin tespitinde genellikle bir terimler grubunun kullanılmasının uygun olacağına birleşirler. Bu terimler; az geri, geri, ağır derecede geri şeklindedir (Karatepe, 1988).

Zeka geriliği olan bireyler geleneksel olarak zeka düzeyleri dikkate alınarak hafif, orta, ağır ve çok ağır olarak sınıflandırılmaktadır (Eripek, 2005).

1. Hafif derecede zihinsel engelliler
2. Orta derecede zihinsel engelliler
3. Ağır derecede zihinsel engelliler
4. İleri derecede zihinsel engelliler

Hafif derecede zihinsel engelliler; temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmada yaşanan problemler sonucu ortaya çıkar. Zeka bölümü puanı 50-55 ile 70 arasındadır. Bu çocukların motor gelişimlerinde normal gelişim gösteren çocuklara göre biraz daha gerilik görülür.

Orta derecede zihinsel engelliler; sosyal, duygusal ve dil gelişimi alanlarında gecikmenin olması, davranış problemlerine rastlanması, temel okuma-yazma ve sayma becerilerinde problemlerin görülmesi sonucu ortaya çıkar. Zeka bölümü puanı 35-40 ile 50-55 arasındadır. Motor gelişimleri yaşıtlarına göre daha geri olmaktadır. Günlük bakımlarında kısmen bağımsız olabilirler.

Ağır derecede zihinsel engelliler; ciddi biçimde konuşma ve dil gelişimi güçlüğü, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel özbakım becerilerinin öğrenilmesinde ortaya çıkan gecikme durumunu ifade eder. Zeka bölümü puanı 20-

25 ile 35-40 arasındadır. Algısal yetenekleri çok zayıftır. Sözel yönergeleri anlamada güçlük çekerler. Bakımları için sürekli birisine ihtiyaç duyarlar.

İleri derecede zihinsel engelliler; klinik bakıma gereksinim duyan, zeka bölümü puanı 20-25'in altında olan gruptur. Tam bir denetim gereklidir. Kendilerine bakamaz ve kendilerini koruyamazlar (Çağlar 1979).

Zihinsel engellilerin eğitsel sınıflandırması ise eğitilebilir, öğretilebilir ve klinik bakıma muhtaç çocuklar şeklinde yapılmaktadır.

Eğitilebilir; zeka bölümü, çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 45 ile 75 arasında olan ve okuma, yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebilecek olan zihinsel engellileri kapsamaktadır. Bu çocukların dikkat süreleri sınırlı, motor gelişimleri normal gelişim gösteren yaşlılarına yakındır, sözel yönlendirmeleri anlarlar ve sosyal uyumda sınırlı derecede güçlük yaşarlar.

Öğretilebilir; zeka bölümü, çeşitli ölçeklerde 25 ile 44 arasında olup da sağlık kurumlarıyla işbirliği içerisinde gerçekleştirilecek özel eğitim ve rehabilitasyona muhtaç olan ve aldıkları eğitimle günlük yaşam aktivitelerini, özbakım becerilerini ve sosyal davranışları öğrenebilecek olan zihinsel engellileri kapsamaktadır. Motor gelişimlerinde gerilikler olabilir.

Klinik Bakıma Muhtaç Çocuklar; zeka bölümleri, çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 0 ile 25 arasında olup da hayata kesinlikle uyum sağlamayan ve sağlık kurumlarında devamlı bakıma muhtaç olan zihinsel engellileri kapsamaktadır (Anonim 1999).

Ülkemizde MEB, 2006 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre ise bu sınıflandırmalar yönetmeliğin tanımlar bölümünde yer almış ve hafif, orta, ağır ve çok ağır zihinsel yetersizliği olan bireyler olarak ele alınmıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde yapılan tanımlardaki sınıflandırmalar; bireyin yetersizlik derecesi, ihtiyaç türü ve destek özel eğitim hizmetlerine hangi düzeyde ihtiyacı olduğu baz alınarak açıklanmıştır.

MEB, zihin engelli çocukların psikometrik ölçüm araçlarındaki performanslarına göre yaptığı sınıflandırmada ise “Fonksiyonlara Göre Uluslar Arası Sınıflama Sistemi (ICF)” kullanılmaktadır. ICF normlarına göre;

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 50-69,
Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 35-49,
Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 20-34,
Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin 0-19,

zeka bölümüne sahip olması gerekmektedir(MEB, Eğitsel Tanılama Hizmetleri, 2006) .

2.1.2. Zihin Engelliliğın Nedenleri ve Görölme Sıklığı

Zihinsel engelin nedenleri gelişim dönemlerine göre aşğıdaki şekilde açıklanmaktadır. Bunlar:

Doğum Öncesi Nedenler; bu dönemdeki nedenler genetik, biyokimyasal hastalıklar veya bozukluklar, beyinle ilgili problemler ve çevre olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Genetikle ilgili nedenler; kromozomal hastalıklar (down sendromu, turner sendromu gibi) ve kromozomlarla ilgili olmayan (gen mutasyonları) hastalıklar (otozomal resesif, otozomal dominant, x’e bağılı durumlar, polijenik olarak kusurlu görölen sendromlar), biyokimyasal hastalıklar veya bozukluklar; galaktosemia, fenilketonuri, beyinle ilgili problemler; mikrosefali sendromları (lisseseşefali sendromu gibi), makrosefali sendromları (konjenital hidrosefali gibi), diğđer santral sinir sistemine ait bozukluklar (meningomiyolesel gibi) yer alırken çevresel nedenler arasında ise annenin beslenme yetersizliğı, annenin kullandığı ilaçlar, radyasyon, gebelik dönemindeki enfeksiyonlar (rubella, sifiliz, toksoplazmozis, su çiçeğı, herpes gibi), anne-plesenta-fetüs ünitesinin fonksiyon bozukluğı prenatal nedenler arasında yer almaktadır.

Doğum Anı Nedenler; oksijensiz kalma, kısmi oksijensiz kalma, asfiksi, doğum travmaları (aletli normal doğum, zor doğum), erken doğum, sarılık, enfeksiyonlar,

metabolik faktörler (hipoglisemi, hipokalsemi) perinatal dönemde zihinsel engelliliğe yol açan nedenler arasındadır.

Doğum Sonrası Nedenler; santral sinir sistemi enfeksiyonları, bakteriler (meningokok, pnömokok vb.), virüsler (herpes, polio vb.), parazitler (toksoplazmozis vb.), mantarlar (blastomikozis vb.), bazı hastalıklar ve aşıların sonrasında görülen problemler, hastalık (kızamık, boğmaca), aşı (kuduz, çiçek), kafa travmaları (trafik kazası, ev kazası gibi), zehirlenmeler (kurşun, karbon monoksit), konvülziyonlar, radyasyon (X ışınları, yüksek frekanslı akımlar), malnütrisyon, sosyal ve kültürel geri kalmışlık (psiko-sosyal dezavantaj) doğum sonrası nedenler arasında yer almaktadır (Bilir, 1986, Akt.; Ahmetoğlu,2004).

Türkiye’ de engellilerin sayısı bugün dünya ülkelerinde olduğu gibi Dünya Sağlık Örgütü tarafından verilen Dünya standartları kullanılarak belirlenmektedir. Dünya Sağlık Örgütünün verilerine göre Türkiye’de engelli nüfusun genel nüfusa oranı %14’ tür. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ nün 1999 yılı verilerine göre Türkiye’de öğrenim çağındaki üç-on altı yaş grubundaki engellilerin sayısının yaklaşık üç milyon olduğu vurgulanmaktadır (Okur, 2001).

T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı’nın Özürllüler Araştırması Raporu’na (2002) göre ise özürllü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29’dur. Bu oranın %2,3’ünü zihinsel özürllüler oluşturmaktadır.

2.1.3. Zihin Engelli Çocukların Özellikleri

Zekaca engelli çocuklar da normal yaşlıları gibi, temelde aynı psikolojik, fizyolojik, sosyal, duygusal gereksinimlere sahiptirler. Kendi aralarında da bireysel farklılıklar gösterirler. Zihinsel engelli çocukların en temel/belirgin özelliği gelişim hızlarının yaşlılarından yavaş olmasıdır. Bu gecikme gelişimin tüm alanları için geçerlidir. Bir bebeğin zihinsel engelli olduğunu söylüyorsak bu bebeğin yuvarlanma, emekleme,

yürüme ve konuşmaya başlama gibi gelişim alanlarında yaşitlarını geriden takip ettiğini ifade ediyoruz demektir (Yaşarsoy, 2006).

Zihinsel engelli çocuklarında normal çocuklar gibi yemek yeme, içme gibi biyolojik, sevmeye, sevilme, başarılı olma, kabul edilme, toplumda kendine uygun bir işe sahip olma gibi psikolojik ve sosyal gereksinimleri bulunmaktadır. Zihinsel engellilerle normal gelişim gösteren çocuklar arasındaki fark ise beden, zihin, dil ve sosyal gelişimlerinde kendi ellerinde olmayan nedenlere bağlı olarak normlardan geri olmaları, gelişimlerinin sınırlı ve gelişim ritimlerinin yavaş olmasıdır (Çağlar, 1979).

Genel olarak bu çocukların özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Öğrenmede yavaşlık
- Dikkat dağınıklığı
- Konuşma bozukluğu ve gecikmiş konuşma
- Duyu-motor problemleri
- Günlük yaşama ilişkin becerilerde yetersizlik
- Sosyal becerilerde yetersizlik (Karabulut,2003).

Bu özellikler genel olarak tüm zihinsel özürlü çocuklarda görülmekte ancak bu becerilerdeki başarısı ve yeterliliği zihinsel özürlü derecesine göre değişmektedir. Örneğin; hafif derecede zihinsel özürlü bir çocuk sosyal gelişimi ve günlük yaşam becerilerinde yeterli bir çocuktur. Temel probleminin öğrenme ve dikkat dağınıklığı ile ilgili olduğu kabul edilmektedir. Orta/ağır derecede zihinsel özürlü çocuk ise bu alanların tümünde birden yetersizlik gösteren, destek gereksinimi olan çocuktur.

Zihin engelli çocukların bu özelliklerindeki performansları engellerinin derecesine göre farklılaştığından ihtiyaç duydukları desteğin türü ve yoğunluğu da aynı doğrultuda değişmektedir.

2.1.3.1. Bilişsel Özellikleri

Zihin engelli bireyleri temelde yaşlılarından ayıran en belirgin özellikleri öğrenmedeki yetersizliklerdir ve bu çocuklar akademik alanlarda başarısızdırlar. Dikkat ve ilgi süreleri kısa ve dağınık olduğu için öğrenmeleri ağır ve uzun sürelidir. Genellemede, kazanılan bilgileri transfer etmede ve yeni durumlara uymakta zorluk çekerler. Bu nedenle de normal gelişim gösteren çocuklar için hazırlanmış örgün eğitim programlarından gereği gibi yararlanamazlar.

Zihinsel engelli çocuklar normal gelişim gösteren çocukların geçtiği aynı bilişsel gelişim süreçlerinden geçmektedirler. Ancak bu süreçlerden, zihinsel engelli çocukların geçiş hızları yavaştır. Bu gerilik eğitilebilir zihinsel engelliler grubunda normal gelişim gösteren çocuklara göre dörtte iki ve dörtte üç oranında değişiklik göstermekte ancak zeka bölümü 50'nin altına düştükçe bu oran da düşmektedir (Enç ve ark, 1987).

Zihinsel öğrenme yetersizliği, zihinsel gelişim yetersizliğinden dolayı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde hafif, orta ya da ağır düzeyde etkilenmesi durumunu ifade etmektedir. Zihinsel engelin derecesi arttıkça öğrenmede bir başkasının yardımına daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Zaman kavramını ve diğer soyut işlemleri geç ve güç anlarlar.

Zihin engelli çocuklar öğrenmede bir başkasının yardımına normal yaşlılarından daha fazla gereksinim duyarlar. Bunun yanı sıra normal yaşlılarının kendiliğinden öğrendiği pek çok şeyi öğrenmede güçlük çekerler (MacMilan, 1982, Akt; Eripek, 2005).

Bu çocuklar da pek çok beceriyi normal yaşlıları gibi öğrenirler. Ancak öğrenmeleri daha yavaş ve güç olur. Zihinsel yetersizlikleri arttıkça öğrenme yavaşlar ve zorlaşır. Bu çocukların dikkatlerini bir konu üzerinde toplamada ve bir işi sonuna kadar sürdürmede güçlükleri vardır (Yaşarsoy, 2006).

Soyut terim, tanım ve kavramları çok geç ve güç anlar ve kavrarlar. Kazandıkları bilgileri ilişkilerine göre gruplamada ve genelleme yapmada belirgin şekilde gerilik gösterirler. Kazandıkları bilgi ve becerileri yalnız öğrendikleri durumlarda ve şekilde uygularlar. Yeni durumlara uyum sağlamada zorluk çekerler (Özgür, 2004).

2.1.3.2. Dil Gelişimi Özellikleri

Dil ve konuşma açısından bakıldığında ise zihinsel engelli çocuklarda dil ve konuşma engellerine sıklıkla rastlanmaktadır. Özel sınıflara devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda elde edilen oranlar % 8-26 arasında değişmektedir. Engel derecesi arttıkça elde edilen oranlarda yükselmektedir. En yaygın olarak görülen konuşma engelleri eklemleme bozukluğu, ses bozukluğu ve kekemelik olmaktadır (Hallahan ve Kauffman 1988).

Bu çocukların dil ve konuşma gelişimleri normal yaşlılarınıninkine benzer aşamalar izler. Konuşmayı normal çocuklar gibi öğrenirler, ancak zihinsel yetersizliğe bağlı olarak konuşmaları daha geç gelişmekte ve daha fazla konuşma bozukluğu göstermektedirler. Zihinsel yetersizlik arttıkça dil ve konuşma problemleri de artmaktadır (Özgür, 2004).

Zeka geriliği ağır olanlarda, zihinsel gelişimin daha yavaş olmasının yanı sıra zeka geriliğine diğer yetersizlik durumlarının eşlik etme olasılığının yüksek olması nedeniyle konuşma ve dil bozuklukları daha yaygındır (Balkany ve arkadaşları, 1970, Akt.; Eripek, 2005).

2.1.3.3. Motor Gelişim Özellikleri

Zihinsel engelli çocuklar psiko-devinsel alanlarda belirli derecede gerilik gösterirler. Büyük ve küçük kaslarını kullanma becerisinde yetersizlikleri, el-göz koordinasyonunu sağlamada zorlukları olabilmektedir. Ayrıca zihinsel engelli çocuklar genellikle normal akranlarına göre daha sık hasta olmakta ve çeşitli sağlık

problemleri yaşamaktadır. Görme, işitme kusurlarına, diz deformasyonlarına daha sık rastlanmaktadır (Stoneman 1998).

Normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha yavaş ve geri bir motor gelişimi söz konusudur. Sinir sistemlerindeki yetersizlik sonucu oluşan kas gevşekliliği kaslarda güç azlığına ve eklem bağlarında gevşekliliğe yol açmaktadır (Özgür, 2004).

Genelde hafif geriliği olan bireylerin bedensel özellikleri ve gereksinimleri diğer bireylerden önemli ölçüde farklı değildir. Bununla birlikte, duyuşal motor gelişmelerinde yaşlılarıyla karşılaştırıldığında daha sıklıkla yetersizlik durumları göstermektedirler.

2.1.3.4. Sosyal Özellikler

Sosyal yönden incelendiğinde zihinsel engelli çocukların yaşlılarına göre sosyal olgunluk ve beceride belirli şekilde geri oldukları ve bu alandaki gelişimin yavaş olduğu görülmektedir. Genelde kendilerinden yaşça küçük olan çocuklarla arkadaşlık etmekten ve oynamaktan hoşlanırlar. Oyun ve toplum kurallarına uymakta zorluk çekerler, kuralları güç olan oyunlara katılmak istemezler. İçinde yaşadıkları toplumun geleneklerine uymakta ve kendi ihtiyaçlarını bağımsız olarak karşılamakta güçlük çekerler. Bazı duygusal sorunlar ve kişilik bozuklukları görülmektedir. Kendilerine güvenleri azdır, bağımsız davranamazlar. Geç ve güç dostluk kurarlar ve dostluk süreleri kısadır. Lider olamazlar, sorumluluk almaktan kaçınırlar, bağımlı olmayı tercih ederler (Bilir, 1986, Akt.; Ahmetoğlu,2004).

Yaşlılarından kabul gördüklerinde hafif derecede zihinsel yetersizliğe sahip çocuklar onlarla bir arada olup kolayca anlaşabilirler. Yapabileceklerinden daha zor görevler vermek, onların gereksiz yere başarısızlık duyguları yaşamalarına neden olur. Diğer taraftan yapabileceklerinden daha basit görevler vermek ise onların kolayca sıkılmalarına yol açabilir. Bu çocukların başarılı oldukları konularda, çeşitli oyunlarda normal arkadaşlarıyla bir araya gelmeleri, yapamadıklarından çok yapabildiklerinin vurgulanması, başarabilecekleri işlerde onlara fırsat verilmesi

duygusal açıdan kendilerine daha çok güvenmeleri yönünden önemlidir (Topaloğlu, 2003).

Zihin engelli çocukların bazı uyumsal becerileri yerine getirmede yetersizlik göstermeleri, bunun çevre ile ilişkili deneyimlerini olumsuz yönde etkilemesi, genellikle tipik olmayan davranışlarını arttırıcı bir rol oynamaktadır. Nitekim zeka geriliği olan bireylerde uyumsal ve davranışsal problemler daha yüksek oranda görülmektedir (Barlow ve Durand, 1995).

2.2.Çocuklarda Davranış Sorunları

Problem davranışlar, bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve ortamları dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlar olarak da tanımlanır (Zarkowska ve Clement, 1994).

Davranış problemleri, çocukların sergiledikleri karmaşık bir davranışsal ve duygusal sorunlar grubu için kullanılan bir tanımdır (Budak, 2000).

Gelişim psikologlarına göre, bir çocuğun davranışının problem sayılabilmesi için bazı ölçütler gerekir. Bunların arasında yaşa uygunluk, yoğunluk ve cinsel rol beklentileri sayılabilir.

Yaşa uygunluk: Her gelişim döneminin kendine özgü davranışları vardır. Bu nedenle, çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerinin iyi bilmek gerekir. Örneğin; 2 yaş çocuğu olumsuz davranışlar gösterme eğilimindedir ve istenilen şeyi yapmaz. Freud'un anal, Erikson'un özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemlerine rastlayan bu yaşlarda çocuk, özerk bir birey olduğunu öğrenir. Kendisi istemeyince altının değiştirilmesini istemez, öpülmeyi reddeder.

3-5 yaş çocuğu dikkat çekmek ister. Hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatabilir. Henüz yalanla yalan olmayanı ayırt edemezler. Piaget'e (1926) göre okul öncesi dönem çocukları işlem öncesi dönemdedirler ve bu dönemin

çocukları diğerine yapılan kasıtlı davranış ile kasıtlı olmayan davranışı birbirinde ayıramazlar. Bu nedenle bu yaşlardaki çocukların anlattıkları yalan olarak kabul edilmezken, 11-14 yaşlarındaki çocuklarda görülen yalan normalden sapan bir davranış olarak kabul edilir.

Yoğunluk: Bir davranışın problem olarak kabul edilmesindeki ikinci ölçüt yoğunluktur. Örneğin 5 yaş çocuğunda öfke ve huysuzluk doğarken, bu davranış başkasına fiziki zarar verme şekline dönüşürse, davranış bozukluğu kategorisine girer.

Süreklilik: Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman devam ettirmesidir.

Cinsel rol beklentileri: Erkeklerden kızlara oranla daha saldırgan olmaları beklenirken, davranışları ile erkeklere benzer saldırgan davranan kızların davranışları normalde sapan davranış kategorisinin de değerlendirilebilir (Weikart, 1998).

Problemli çocuklar fazla asabiyet, huzursuzluk, rahatsızlık, okula ilgisizlik, akademik çalışmalarda başarısızlık, aşırı kıskançlık, aşırı hırslılık, dikkatsizlik, öfkeli, utangaçlık, korkaklık, güvensizlik, duygusallık, hassaslık gibi davranışlar gösterebilirler (Dodge, 1994). Elbette bu davranışları normal insanlarda da gözlemlemek mümkündür. Sorun, bu davranışların ciddi anlamda süreklilik göstermesidir. Uyumsuz çocuklarda bu davranışların bazıları ya da çoğu sürekli (Campell, 1997).

Çocuklarda, stresli durumlarla başa çıkma yöntemi olarak kullanılabilen davranış problemleri, dışa yansıtılan ve içe yansıtılan davranış problemleri olmak üzere iki tipte görülür. Dışa yansıtılan davranış problemlerinin daha çok saldırganlık ve aşırı hareketlilik, içe yansıtılan davranış problemlerinin ise endişe, korku ve dikkat problemleri olduğu gözlenmiştir (Halpern, 2004).

2.2.1. Davranış Sorunlarının Çeşitleri

Balcıoğlu (2000)' na göre çocukların davranış ve uyum sorunları,

- Davranış Bozuklukları
- Duygusal Bozukluklar
- Alışkanlık Bozuklukları;
- Ağır Ruhsal Bozukluklar olarak dört başlık altında toplanmaktadır.

Seven (2008)'e göre çocuklarda görülen davranış ve uyum bozukluklarından bazıları; Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Çalma, Yalancılık, Saldırganlık, Kıskançlık, İnatçılık, Kaygı, Korku, Uyku Bozuklukları, Kekemelik, Tikler, Yeme Bozuklukları, Altını Islatma (enürezis), Dışkı Kaçırma (enkoprezis), Parmak Emme, Tırnak Yeme şeklinde sıralanabilir.

Ornstain (1990)'a göre çocuklarda en sık görülen davranış problemleri şunlardır:

1. Devamlı olarak oturamama, yerinde duramama
2. Çok konuşma
3. Oyun ve etkinliklere katılmama
4. Sakar olma, dikkatsizce hareket etme
5. Proje ve hobilerini tamamlamama
6. Yavaş uyum sağlama
7. Sürekli ilgi isteme
8. Diğerleri ile alay etme
9. Yalan söyleme
10. Yeni insanlardan çekinme (Karaoğlu,2002).

2.2.1.1.Kekemelik

Kekemelik, konuşma akışında tutukluk, bir sözcük ya da sesi tekrarlayarak duraklama, sesi uzatma, anlamlı bir konuşmada psikolojik, nörolojik ve fizyolojik bir ritim bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Erol, 1978).

Çocuklarda akıcı olarak konuşmanın başlamasıyla birlikte kekemelik görülmeye başlar. 3 yaş civarında başlayan kekemelik genellikle geçicidir. Hiçbir iz bırakmadan geçebilir. Nadir de olsa geçmemesi durumunda sürekli bir kekemeliğin başlangıcının belirtisi olabilir. 3-5 yaşlarda kekemelik en üst noktadadır. Olguların % 98'inde başlangıç 10 yaşından öncedir Yetişkinlik döneminde başlayan olguları çok nadir olduğu belirtilmektedir. Kekemeliğin düzelme oranının kızlarda daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Şenol, 2006; Zan,2005, Akt. Seven 2008)

Genellikle 2-7 yaşlar arasında ve erkeklerde 4-5 kat daha fazla görülür .Amerika ve Avrupa'da yapılan araştırmalarda toplumda kekemelerin oranı %0.7 olarak bulunmuş, kız/erkek oranının 1/3-1/5 arasında değiştiği bildirilmiştir (Paul,1996, Akt.; Avcı ve ark.,2002).

2.2.1.2.Altını Islatma (Enürezis)

Alt ıslatma çoğu zaman bedensel ve ruhsal nedenlerin birlikteliği ile ortaya çıkan, tekrarlayıcı bir şekilde, haftada en az 2 kez ve en az 3 ay süreyle istem dışı (nâdiren istemli) idrarını kaçıрма olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği,1998).

Enürezis iki biçimde görülebilir. Bunlardan ilki birincil (primer) enürezis; sinir kas kontrolünün gelişmesindeki gecikmeden kaynaklanabilir ve doğumdan başlayarak süregelir ve olguların %75-80'ini oluşturur. Geri kalan %20-25 oranındaki enürezis ikincil (seconder) enürezis adını alır ve alt ıslatma olayında tuvalet kontrolü oluştuktan sonra bir gerileme söz konusudur (Yavuzer, 1993).

İdrar kaçırma, gerileme ve saldırganlığın, anne baba ve aile iletişimi ile ilgili olduğu görülmüştür. Ailede ölüm, ayrılık, baskı, hatalı tuvalet eğitimi, kardeş kıskançlığı, evden ayrılma, okula başlama durumlarında daha çok görüldüğü kabul edilmektedir (Aydın, 2003).

2.2.1.3.Dışkı Kaçırma (Enkopürezis)

Çocuğun kakasını tutma ve bırakma işlemini kontrol edebileceği yaşa gelmiş olmasına karşın, istemli ya da istem dışı olarak kakasını uygun olmayan yerlere yapma olarak belirlenen bir bozukluktur (Öztürk, 1995).

Söz konusu bozukluk, değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Yetersiz tuvalet eğitimi verilmemesi ya da bu eğitime yeterli yanıt alınamaması şeklinde olabilir. Bu durumda bağırsak kontrolü hiç kazanılmamıştır. İkinci şekilde ise ruhsal bir bozukluğa bağlı olarak, fizyolojik bağırsak kontrolü anormal olmasına karşı bir isteksizlik, direnç ve başarısızlık vardır. Fizyolojik olarak dışkıyı tutamamanın sonucu ortaya çıkan son durumda ise, bağırsak içeriğinin birikmesine bağlı olarak kaçırma ve uygunsuz yerlere dışkılama, görülebilir (Güleç ve Köroğlu, 1998).

2.2.1.4. Parmak Emme

Çocuk, anne memesini emmekle açlığını giderir, gevşer, zevk duyar. Bu emme işlevi olmazsa rahatlamaz, o zaman parmağını ya da kurdele gibi bir eşyayı emer. Çocuk parmağını emiyorsa bunun ruhsal bir zararı olmadığını anneye açıklamak gerekir. Bu durum genellikle üç aydan sonra başlar ve dört beş yaşlarında kesilir. Yeterli sevgi görmeyen, güvensizlik duyan çocuğun, sinirlilik, yalnızlık durumlarında bu eylemi sıklaştırdığı bilinir. Dudak ısırma, el ısırma davranışları ise on ikinci aylardan sonra kalkar ancak zihin engelli çocuklarda daha uzun sürer (Aydın, 2003).

Uzun süreli parmak emmenin başlangıcı çoğunlukla 9 ay ve öncesidir. Bebeklerin %80'inde görüldüğü belirtilmektedir. Bu oran 2 yaşında % 45'e, 6 yaşında % 21'e ve 11 yaşında yaklaşık olarak % 5'e düşer. Parmak emme davranışının sıklığının her yıl

kendiliğinden düşme eğilimi gösterdiği belirtilmektedir (Parker, Zuckerman ve Augustyn, 2004, Akt. Seven 2008)

2.2.1.5.Tırnak Yeme

David ve Elliman (1994)'e göre tırnak yeme en erken 4 yaşında başlar. Cinsiyete göre 5-10 yaşları arasındaki çocuklarda herhangi bir farklılık olmadığı fakat 10 yaşından sonra erkeklerde daha çok görüldüğü belirtilmektedir (Seven,2008).

Tırnak yiyen çocukların ailelerinde bir veya daha fazla kişinin tırnak kemirdiği sık görülür. Tırnak kemirmenin en çok hiperaktif, dışa dönük ve otoriter olmaya meraklı çocuklarda görüldüğü söylenebilir (Aydın, 2003).

2.2.1.6. Saldırganlık

Butovsktay ve Kozintsev (1999)'e göre saldırganlık “canlı ya da cansız bir objeye zarar verme ile sonuçlanan, biyolojik ve toplumsal temelleri bulunan ar arda tekrarlanan davranışlar” olarak tanımlanır (Akt.;Kanlıkılıçer,2005).

Fiziksel saldırganlık gösteren okul öncesi dönem çocukları akranları tarafından dışlanmaktadır (Coie, 1990).

Okul öncesi ve okul yıllarında saldırganlığın derecesi, çocuğun özelliklerine, içinde yaşanılan ortama, çocuğun o döneme kadar geçirdiği korku deneyimlerine bağlı olarak değişmektedir . Aile içerisinde eşler arasında kavga, küfür, elle müdahaleler yaşanıyorsa ve anne baba saldırgan özellikler, davranışlar sergiliyorsa çocuklar için bu durum iyi bir model oluşturmayacaktır. Saldırganlık kardeşler arası çatışmalara da yol açacaktır (Ataç, 1991).

2.2.1.7.Tikler

Tik bozuklukları çocukluk çağında yaygın görülen bozukluklardandır. Genel toplumda görülme oranı % 1-2 dir. Genellikle erkek çocuklarda daha fazla görülür. Tikler motor ya da vokal kasların istemsiz kasılmaları sonucu ortaya çıkan; ani aralıklı, tekrarlayıcı ritmik olmayan istemsiz hareketlerdir. Motor tikler, göz kırpması, baş sallama, omuz silkme gibi basit hareketler olabildiği gibi bir çok istemsiz hareketin aynı anda ortaya çıktığı kompleks tiklerde olabilir. Vokal tiklerde benzer şekilde; basit boğaz temizleme sesinden karmaşık sesler çıkarmaya, çeşitli konuşma bozukluklarından koprofaliye (küfür etme) kadar değişkenlik gösterebilir (Semerci, 1999).

2.2.1.8.İnatçılık

2-4 yaşa arası inatçılık dönemidir. Özellikle üç yaşa inat yaşı denir. Bazı çocuklar inatçılığı şiddetli biçimde yaşarlar, bazıları da çok hafif belli belirsiz geçirirler. Anababanın yapacağı en iyi iş, çocuğa karşı aşırı ısrarcı olmamaktır(Ataç, 1991). Üç yaşına gelen çocuklar, kendi bedenlerinin ve isteklerinin farkına varıp çevreleri ile aralarına bedensel bir“ben”lik sınırı çizmeye başlarlar. “Ben”, “sen” ile karşılaştırma sonucu oluşur ve giderek gelişir(Ataç, 1991). Çocuğun gereksinimlerinin zamanında karşılanmamış olması da, inatçılığın nedenlerindendir. Bazı anne babalar çocuklarının söylediklerini o an için dinlemezler. Çocuk dinlenilmediği için sonunda tepinmeye, bağırıp çağırmaya başlar (Aydın, 2003).

2.2.1.9. Uyku Sorunları

Uyku problemlerine hayatın hemen her evresinde sıklıkla rastlanmakla birlikte çeşitli problemlerin görülme sıklığı yaşla değişmektedir. Örneğin gece uykuya dalmakla ilgili güçlükler bebeklik ve erken çocukluk döneminde daha sık, okul çağında daha nadir görülmektedir. Tersine okul çağındaki çocuklarda ise uykuda yürüme, kabus görme, bruksizm gibi parasomniler daha çok görülmektedir (Gozal ve ark.,2001).

2.2.1.10.Beslenme Bozuklukları

1-2 yaşlarında çocuklar genellikle bazı yiyeceklerden hoşlandıklarını bazılarında da hoşlanmadıklarını sıklıkla vurguladıkları bir dönem geçirmektedir. Okul öncesi dönemde ise, çocukların yedikleri yiyecek çeşitleri ve yeme miktarları sınırlı bir hale gelebilir. Çocukların hem kullanmak hem de büyümek için kalori almaya ihtiyaçları vardır. Bu kısıtlanma durumları geçicidir ve zaman içinde çocukların çoğunluğunda kendiliğinden geçer (Bryant-Waugh, Lask,2004, akt. Seven 2008)

Tüm çocuklar birinci yılın sonunda doğal olarak günde üç öğün beslenme şekline alışır. Beslenme şeklinde kişisel ve ailesel alışkanlıkların etkisi büyüktür. Aşırı beslenme, yetersiz beslenmeye bağlı malnütrisyon veya yeterli besin alınmasına rağmen büyüme geriliği varlığında çocuk ve aile ilişkisini psikososyal açıdan incelemek gerekir (Barnee ve Curan, 1996).

2.2.1.11.Kaygı ve Korku

Kaygı (anksiyete) ve korku, organizma için tehlikeli sayılabilecek bir durum karşısında savunma mekanizmalarını harekete geçiren duygulardır. Korku, bilinen bir tehlikeye karşı gösterilen bir tepki iken, kaygı korkunun daha genel ve bilinmeyene karşı olan şeklidir (Brown ve ark., Akt; Önçağ ve Coğulu, 2005).

Okul öncesi çocuklarda sözcüklerle ifade etme yeterli olmadığı için daha sıklıkla depresif görünüm, içe kapanma belirtileri görülmektedir. Özellikle kaygı ve korkular ergenlik öncesi çocuklarda daha belirgindir (Carlson ve Kashani, 1988).

2.2.1.12.Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (ADHD)

Dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik çocukluk çağının en sık görülen psikiyatrik bozukluklarından. Dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik sık görülen bir bozukluk

olmasının yanı sıra, tedavi edildiğinde belirgin düzelme elde edilebilmesi; tedavi edilmediğinde ise, erişkinlik dönemine kadar pek çok psikiyatrik ve sosyal soruna yol açabilmesi nedeniyle ilgi çekmektedir (Hechtman ,1996, Akt.;Ercan ve Aydın, 1999).

Okul öncesi dönemde aşırı hareketli ve dikkatsiz olma davranışının görülme sıklığı % 3-4 dür (Goldman ve Ark.,1992).

Russell Barkley (1980) yılında Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu’nu “Bebeklikte ya yada 5 yaştan önce başlayan, kronolojik yaşa uygun dikkat süresinde ve kurallara dayalı davranışta görülen gelişimsel bir bozukluk” olarak tanımlamış ve belirtilerini, yönerge alamama, kendini kontrol edememe, problem çözümüne gidememe, davranışını değerlendirememe, düşünmeden hareket etme olarak sıralamıştır. En temel göstergesi ise çocuğun dikkat süresinin yaşının ve zekasının gerektirdiğinden daha kısa olmasıdır. DEHB evrensel bir olgudur ve dünya nüfusunun %2-9’unu etkilediği belirtilmektedir (Barkley, 1998, Akt. Vanlı,2001)

2.3. Davranış Sorunları İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Çocukluk dönemi araştırmacıları gelişimsel geriliği olan çocuklarda davranış sorunlarının önemi ve görülme oranları üzerinde önemle durmuşlardır. Jacobson (1990)’a göre 5-17 yaşları arasında gelişimsel geriliği olan çocuklarda davranış sorunları görülme oranı %40’dır.

Mattison ve arkadaşları (1986), 6-12 yaş grubundaki çocuklarla yaptıkları çalışmada davranış problemlerinin türünü ve derecesini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarında en çok rastlanan davranış problemlerinin iletişim güçlüğü ve hiperaktivite olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Steffenburg, Gillberg ve Steffenburg (1996), zihinsel engelli ve epilepsisi olan çocuklarla yaptıkları araştırmalarında yüksek oranda psikiyatrik teşhislerde bulunmuşlardır ve özellikle orta derece zihin engelli çocuklarda en yaygın teşhisin

otizme benzer bulgular olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca orta derecede zihin engelli çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu görülme oranının % 18 olduğu belirtilmiştir.

Özdoğan'ın (1982) 9 yaş çocuklarının davranış bozukluklarının sıklığı ve nedenlerinin saptamayı amaçladığı araştırmada, erkeklerin kızlardan daha fazla davranış bozukluğu gösterdiği ve sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe, davranış bozukluklarının görülme oranının düştüğü belirlenmiştir.

Baran (1989), sosyo-ekonomik düzeyleri farklı on yaş çocuklarında davranış bozuklukları ile benlik kavramı arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey düştükçe davranış bozukluklarının arttığı ve erkek çocukların kızlara oranla daha fazla davranış bozuklukları gösterdikleri bulunmuştur.

Üstüner, Erol ve Şimsek (2005), koruyucu aile bakımı altında yaşayan ve 6-17 yaş grubunda olan çocukların davranış ve duygusal sorunlarını, kurum bakımı altında ve öz ailesi yanında kalan çocukların davranış sorunları ile karşılaştırmışlar, araştırma sonucunda davranış ve duygusal sorunları en fazla olan grup kurum bakımı altında olan çocuklar bulunmuştur. Bunu koruyucu aile bakımı altında olanlar izlemiştir. Davranış ve duygusal problemi en az olan grup ise öz ailesi yanında kalan çocuklar olarak belirlenmiştir.

Araştırmacılar ve eğitimcilerin okul öncesi dönemdeki çocukların davranış sorunlarının değerlendirilmesindeki zorluklara sıklıkla dikkat çektikleri belirtilmektedir. Bunun nedenlerini ise çocuklardan kendi davranışları hakkında bilgi sağlamanın klinik ve psikiyatrik değerlendirmelerdeki güçlüğü ve doğrudan gözlemlerin ise oldukça masraflı olduğu şeklinde açıklamaktadırlar. Bu nedenle de anne ve eğitimcilerden alınan bilgilerin çocuğun sorunlarını değerlendirmede karşılaştırmalı olarak kullanılması gerekmektedir (Cai ve ark. 2004).

Zupan ve arkadaşları (2000), yaşları 2 ile 6 arasında değişen 95 çocuğun davranış problemleri ile çeşitli değişkenler açısından ilişkilerin değerlendirildiği bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda davranış problemleri ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

NewYork'ta 455 okul öncesi dönem çocuğu üzerinde yapılan araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının hiperaktivite, dikkatsizlik ve ağır davranış problemleri gösterme düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, yaşı küçük olan çocukların yaşı büyük olan çocuklardan daha fazla davranış problemi gösterdikleri ve erkeklerin davranış problemi gösterme oranlarının kızlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Miller, Koplewicz ve Klein, 1997).

Lemery, Essex ve Smider (2002), okul öncesi çocukların mizaçları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiye baktıkları uzun dönemli araştırmalarında, huy ile davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır.

Syed, Hussein ve Mahmud (2007), Pakistan/Karaçi'de özel ve devlet okullarına devam eden 5-11 yaş grubundaki 675 çocuğun davranış ve duygusal problemlerini inceledikleri araştırmalarında, bu problemlerin varlığının Batı ülkelerine göre daha yaygın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca devlet okullarına devam eden çocukların ve erkek çocukların kız çocuklara oranla davranış ve duygusal problemlerinin daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Kargı ve Erkan (2004), Ankara İlindeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-5 yaş grubunda, 338 çocuğun davranış sorunlarının yaş ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre kızların içekapanıklık düzeyleri ve dikkat sorunlarının erkeklerden fazla olduğu, saldırgan davranışlar puanlarının ise erkeklerin kızlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Culp ve arkadaşları (2001), kötü muamele görmüş küçük yaş çocukların davranış problemlerinin aileler/bakıcılar ve öğretmenler/terapistler açısından farklılık gösterip göstermediğine baktıkları çalışmada, aynı çocukların aileleri ve uzmanlar tarafından

farklı değerdendirildikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu farklılıktaki nedenlerin, öğretmen ve ailenin farklı bakış açıları oldukları görüşünü bildirmişler ve öğretmenlerle ailelerin çocukların davranış sorunlarını farklı değerdendirdiklerini belirtmişlerdir.

Balat, Türütgen ve Akman (2008), 6 yaş çocukların davranış sorunlarının aileleri ve öğretmenleri tarafından değerdendirilmelerinin karşılaştırmalı olarak inceledikleri araştırmalarında, çocukların davranış sorunlarının aile ve öğretmenler tarafından farklı algılandığı, ailenin sorun olarak algıladığı bazı davranışları öğretmenlerin sorun olarak algılamadığı ya da tam tersi olduğu düşünülmüş ve çocukların davranış sorunlarının tek kaynaktan elde edilen verilerle değerdendirilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Kanlıkılıçer (2005), 3-6 yaş grubundaki 654 çocuğun davranış sorunlarını çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında, erkek çocukların kızlara göre daha kavgacı-saldırgan ve aşırı hareketli-dikkatsiz olduklarını, 6 yaş çocuklarının 3-4-5 yaşlarındaki çocuklara göre daha kavgacı-saldırgan ve aşırı hareketli-dikkatsiz olduklarını, 46 yaş üstü annelerin çocuklarının daha fazla endişeli-ağlamaklı olduklarını bulmuştur.

Keenan ve arkadaşları (1999), anaokuluna giden düşük sosyoekonomik düzeyden gelen ailelerin çocuklarında; saldırganlık,vazgeçme, suskunluk, karşı gelme, dikkatsizlik olmak üzere beş farklı davranış özelliğı saptamışlardır. Bu davranışları aşırı ve düşük olarak sıraladıklarında, saldırganlık ve dikkatsizlik davranışlarında erkek çocukların kız çocuklara oranla yüksek seviyede aşırı davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir.

Nitch ve Schelling'e (1999) göre, saldırgan ve telaşlı çocuklar diğer çocuklarla bir araya geldiklerinde kısa sürede kavga edebilirler.

6 yaş çocuklarının saldırganlık davranışlarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği bir araştırmada , erkek çocukların kıızlara oranla daha çok saldırgan davranışlar gösterdikleri görülmüştür (McCoby ve Jacklin, 1980, Akt;Kanlıkılıçer, 2005).

Livingston (1996), endişe ve korku dolu olma davranışının sosyo ekonomik düzeyle ilişkili olduğunu ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının daha fazla endişe ve korku dolu olduğunu ancak endişe ve korku dolu olma davranışının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirtmiştir. Buna karşın, 3-6 yaş grubundaki anaokuluna devam eden çocukların okula uyum süreçlerinin incelendiği bir araştırmada, kıız çocukların erkeklerden, kardeşi olmayan çocukların olanlardan, 3-4 yaşlarındaki çocukların ise diğer çocuklardan kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Balkaya ve Tuğrul, 1998).

Aşırı hareketlilik ve dikkatsizlik üzerine yapılan literatür taramasında, 10.000 e yakın makaleden yalnızca %10'unun okul öncesi dönem çocukları üzerine yapılan makalelerden elde edildiği görülmüştür (Cutspec, 2003). Okul  ncesi dönemde aşırı hareketli ve dikkatsiz olma davranışının görülme sıklığı % 3-4 d r (Goldman ve Ark.,1992).

Okul  ncesi dönemdeki dikkat probleminin sonraki yıllardaki akademik başarıya olan etkisinin incelendiği bir araştırmada, tedavi edilmeyen dikkat probleminin okul performansını yüksek oranda etkilediği ve başarıyı düşürdüğü görülmüştür (Barrigo ve Ark.,2002).

Engelli  ocuklar ve davranış problemi kavramları bir arada kullanıldığında, engel grupları içerisinde bu tür problemlerin daha çok zihinsel engelli bireylerde olabileceği akla gelmektedir.  i ek i (2000), zihinsel, işitme ve görme engelli öğrencilerin davranış problemlerini normal öğrencilerle karşılaştırdığı araştırmasında, tüm gruplar içerisinde davranış problemlerine en çok rastlanan grubun zihin engelliler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Emerson ve arkadaşları (2001) zihinsel engellilerde resmi olarak davranış sorunu gösterme oranını %7-15 arasında olduğunu belirtmişlerdir. Zihinsel engelli bireylerde görülen davranış sorunlarını genel olarak “değişken davranışlar” olarak tanımlamışlar ve bu davranışları; başkalarına karşı saldırganlık, öfke nöbetleri, çılgılık veya bağırma, kendine zarar verme şeklinde sıralamışlardır ve bunları aile, uzman desteği ve diğerleriyle ilişki olarak değişebilen davranışlar olarak örneklendirmişlerdir.

Problem davranışların nedenleri çok çeşitli olmakla birlikte, zihinsel yetersizliğin davranış problemlerinin ortaya çıkma riskini arttırdığı kabul edilmektedir (Russell ve Forness, 1985). İster zeka düzeyi ile tanımlanmış ister çocuğun işlevsel yetenekleri ile tanımlanmış olsun bu engelin şiddeti ile davranış problemleri riskinin oldukça ilişkili olduğu konusunda yapılan araştırmalar birbiriyle oldukça tutarlıdır (Kiernan, 1994). Buna karşın, zihinsel engelin şiddeti ile davranış problemleri riski arasındaki ilişki, göz önünde bulundurulan davranış problemine göre değişmektedir (Einfeld ve Tonge, 1996a).

Einfeld ve Tonge (1996b), zihinsel engelli 454 çocuğun davranış problemleri ile engelin şiddeti arasındaki ilişkiyi inceldikleri çalışmalarında, hafif düzeyde zihinsel engeli bulunan çocuklarda zarar verici ve anti sosyal davranışlarla kaygılı olma durumu daha yaygın oranda görülürken, ağır düzeyde zihinsel engeli olan çocuklarda ise, bencil ve otistik davranışlar daha yaygın oranda görülmüştür.

Zihin engelli çocukların davranış problemleriyle ilgili yapılan birbirine benzer çalışmalarda farklı sonuçlar bulunmuştur. Coe ve Arkadaşları (1999), yaş ve cinsiyetin problem davranışlarla ilgili değişkenler olduğunu belirtirken, Rutter ve arkadaşları (1970) çok ağır düzeyde zihinsel engeli bulunan çocuklarla yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeni ile ilgili bir ilişki bulamamışlardır(Akt.; Chadwick ve arkadaşları; 2000)

Molteno ve arkadaşları'nın (2001) Güney Afrika'da özel eğitim okuluna devam eden 6-18 yaş grubunda zihinsel engeli bulunan 355 çocukla yaptıkları araştırmada, bu

çocukların davranış ve duygusal sorunlarını cinsiyet, özür derecesi ve ek özürlerine göre incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, erkek çocukların kız çocuklardan yıkıcı, antisosyal ve bencil davranışlar gösterme düzeylerinin daha yüksek olduğu, Çok ağır ve ağır zeka geriliğine sahip çocukların, orta ve hafif zeka geriliğine sahip çocuklardan daha fazla problem davranış gösterdiği, çok ağır çocukların iletişim problemleri ve kaygı, ağır çocukların, bencil ve otistik davranışlar, orta düzeydeki çocukların antisosyal davranışlar, yürüyemeyen çocukların daha kaygılı davranışlar, yürüyebilen çocukların ise daha zarar verici ve antisosyal davranışlar gösterdikleri bulunmuştur.

Chadvick ve arkadaşları (2000) çeşitli zihinsel engelli çocuklarda davranış sorunlarına etki eden risk faktörlerini araştırdıkları çalışmalarında, Down sendromlu çocukların daha az davranış sorunu gösterdiklerini belirtmişlerdir. Davranış sorunları oranının düşük olmasına rağmen benzer durumdaki gelişimsel geriliği olan çocuklara oranla , dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, karşı koyma ve kaygı bozuklukları gibi psikiyatrik rahatsızlıklara ilişkin kriterlere, bu çocuklarda daha fazla karşılaşıldığını belirtmişlerdir.

Eisenhower, Baker ve Blacher (2005), 3-4-5 yaş grubundaki gelişimsel gerilik, down sendromu, otizm, serabral palsi gibi sendrom grupları ile davranış problemleri ve annelerinin stresi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, 3 yaşındaki serabral palsili ve otistik çocukların en yüksek davranış problemleri gösterdikleri, down sendromlu ve gelişim geriliği olan çocukların ise en düşük davranış problemleri gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca stres düzeyleri en yüksek annelerin ise otistik grupta olduğu bulunmuştur.

Richdale ve Francis (2000), uyku problemleri ile davranış problemleri ve aile stresi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, yaşları 2-19 arasında değişen hafif orta ve ağır zihinsel engelli olarak 3 gruba ayırdıkları, gelişim geriliği, down sendromlu, otistik, serebral palsili ve çeşitli genetik bozuklukları olan 52 çocuk ve normal gelişim gösteren 25 çocuk ve aileleriyle çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarında, ağır zihinsel engeli bulunan çocuklar yoğun davranış problemleri

gösterirken, uyku problemlerinin varlığının, aile stresi ve davranış problemleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Emerson, Robertson ve Wood (2005), zihinsel engeli bulunan 615 çocuk ve ergenle yaptıkları çalışmada, bu bireylerin davranışsal ve duygusal ihtiyaçlarını aileleri ve öğretmenlerinden alınan bilgilerle bilgilerle belirlemişler, sonuç olarak, orta ve ağır zihin engelli bireylerin, antisosyal davranışlar, duygusal zorluklar yaşadıklarını ve bu davranışların erkeklerde daha yaygın olduğunu bulmuşlar, daha ağır zihinsel engelde ise, kaygı, iletişim bozukluğu gibi güçlüklerin gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

Myrbakk ve Tetzchenner (2008) zihinsel engelli bireylerde davranış sorunları ve psikiyatrik bozukluklar arasındaki ilişkinin hala açıklanamadığını belirtmişlerdir. Orta düzeyde zihinsel engelli ve çeşitli davranış sorunları gösteren bireylerin benzer durumdaki ve davranış sorunlarıyla ilgili maddeleri geçen gruba göre anlamlı düzeyde daha fazla psikiyatrik sorunlar gösterdiklerini belirtmişlerdir. Hafif ve orta derecede zihinsel engelli bireylerin çeşitli ve daha ağır zihinsel engelli bireylere göre daha fazla psikoz ve depresyon belirtileri gösterdiklerini ve davranış sorunları ve psikiyatrik bozukluklar arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını fakat hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerle, çeşitli ve ağır derecede zihinsel engelliler arasında bulgular açısından daha farklı bir örüntü olduğunu belirtmişlerdir.

Evans ve arkadaşları (2005), otistik, down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların, korkuları, kaygıları ve davranış problemlerini karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, tanı grupları arasında çeşitli korkularla ilgili belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. Otizmi olan çocukların diğer gruplara kıyasla daha çok durum fobisi ve tıbbi korkulara sahip olduğu, zarar görme/yaralanma korkularının daha az olduğu bildirilmiştir. Gruplar aynı zamanda korkular, fobiler, anksiyeteler ve davranış problemleri arasındaki korelasyon biçimleri anlamında da farklılık göstermiştir.

Baker ve arkadaşları (2003), gelişim geriliği olan ve olmayan 205 okul öncesi çocuk ve ailesiyle yaptıkları araştırmada, çocukların davranış problemleri ile ebeveyn stresi

arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, gelişim geriliği olan çocukların gelişim geriliği olmayan çocuklardan 3 kat daha fazla davranış problemi gösterdikleri ve gelişim geriliği olan çocukların ebeveyn streslerinin gelişim geriliği olmayan çocukların ebeveynlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Baker, Blacher ve Olsson (2005), gelişim geriliği olan, gelişim geriliği olmayan ve sınırdan olan 214 okul öncesi dönemdeki çocuk ve ebeveynleriyle yaptıkları araştırmada, çocukların davranış problemleriyle ebeveynlerinin ruhsal açıdan iyi durumda oluşu arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Çocuklardaki davranış problemleri, geriliğin oranında artarken, bu artışa paralel olarak, davranış problemleri arttıkça ebeveynlerin daha az iyimser olduklarını bulmuşlardır.

Crnic ve arkadaşları (2004) gelişimsel geriliği olan ve özellikle orta düzeyde gelişimsel geriliği olan çocukların davranış sorunları açısından çok daha fazla risk altında olduklarını belirtmişlerdir. Gelişimsel gerilik yaşayan çocukların tesbitinde ve tanılanmasında mutlaka hem gelişimsel gecikme hem de davranış bozuklukları açısından değerlendirmenin çok önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Linguist ve arkadaşları (2006), otistik , hidrocefal, serabral palsili ve epilepsili 107 çocuğun davranış problemlerini ve otizm dışında gruplar için otistik davranış gösterme düzeylerini inceledikleri araştırmalarında, ebeveynler ve öğretmenler çocukların davranış sorunlarını tayin etmişlerdir. Sonuç olarak, ebeveyn ve öğretmenler çocuklarda farklı düzeyde ve şiddette davranış problemleri olduğunu bildirmiş, ayrıca hidrocefal ve otistik çocuklar en fazla davranış problemi gösteren grup olmuştur. Diğer gruplar içinde ise otistik davranışlar gösterme düzeyleri en yüksek olanların ise serabral palsili ve epilepsili çocuklar olduğu bulunmuştur.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi, farklı engellere sahip bireylerde, çeşitli davranış sorunları gözlenmektedir. Davranış sorunları, ölçülmek istenen sorun davranışlara göre farklılaşmakla birlikte ayrıca engelli bireylerin engel türlerine, derecelerine ve bireylerin demografik özelliklerine göre de değişiklik gösterebilmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği araştırma grubu, veri toplamada kullanılan araçlar, veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 4-6 yaş zihin engelli çocukların davranış sorunlarını çeşitli değişkenlere göre incelemek üzere ilişkisel tarama modeline uygun şekilde tasarlanmıştır.

İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde değişkenler arası ilişkiler korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1994).

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

Çalışmanın evrenini İstanbul ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne devan eden 4-6 yaşlarındaki zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Araştırma bulguları bu genel evren içinden tesadüfi örneklem yoluyla saptanan örneklem grubundan elde edilmiştir. Bunun için İstanbul iline bağlı Kartal, Pendik, Sultanbeyli, Tuzla, Kadıköy, Maltepe, Ümraniye ilçelerinde Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde, 7 ilçede Özel Özel Eğitim Merkezi ve Rehabilitasyon Merkezi'ne devam eden 4-6 yaşlarında zihinsel engelli ve yanıtları geçerli olan 330 çocuk olarak belirlenmiştir. Çalışmaya ayrıca bu öğrencilerin devam ettiği kurumlarda görev yapan 80 öğretmen katılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması bölümünde veri toplama araçları ve bu araçları kullanarak uygulamanın nasıl yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçları şunlardır.

- Çocuk Bilgi Formu
- Öğretmen Bilgi Formu
- Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)

3.3.1.1. Çocuk Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen çocuk bilgi formu çocukların demografik bilgilerini içermektedir. Çocukların demografik bilgileri olarak; cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin mesleği, babanın mesleği, ailenin gelir düzeyi, kardeş sayısı, ne kadar süredir özel eğitim aldığı, haftada kaç seans eğitim aldığı, kaynaştırma eğitimine alınıp alınmadığı, ele alınmıştır.

3.3.1.2. Öğretmen Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından örneklemin bilgilerini gözlemleyen analiz eden ve değerlendiren öğretmenin kişisel bilgilerinin (cinsiyet, yaş, medeni durumu, çocuk sayısı, ekonomik durumu, mezun olduğu okul-program, özel eğitim alanında çalıştığı süre, öğretmenlikteki deneyimi, katıldığı eğitimler, kurumdaki çalıştığı süre) belirlenmesi için hazırlanmış bir formdur.

3.3.1.3. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği-(OÖDSTÖ)

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Behar tarafından 1976 yılında Preschool Behavior Questionnaire (BPQ) olarak okul öncesi çocukların davranış sorunlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.

PBQ, Michael Rutter tarafından 1967 yılında erkek ilkokul öğrencileriyle kullanım için standardize edilmiş olan çocuk anketindeki maddelerin değiştirilmesi ile oluşmuştur.

PBQ,'nun Türkçeye çevrilme ve geçerlik güvenirlik çalışmasını 2005 yılında Pınar Kanlıklıçer, İstanbul ilinde 8 farklı ilçede okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3-6 yaş arasındaki 654 çocuk ve öğretmenleriyle yapmıştır.

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği maddelerinin dilsel eşdeğerliliklerini belirlemek için yapılan eşleştirilmiş grup t testinde tüm maddeler için İngilizce ve

Türkçe formuna verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonuç, Türkçe ve İngilizce formlardaki maddelerin anlamca aynı olduğunu ve dilsel olarak eşdeğerlik taşıdığını göstermektedir (Kanlıkılıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün iç tutarlık güvenirliğini belirlemek için yapılan analizlerin ardından, testin tamamı için total Cronbach Alfa değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu analizler sonucunda ölçekteki tüm maddelerin alfa değeri üzerinde pozitif etkiye bulunduğu, iç tutarlığı artırabilmek için bir madde eleme gerekliliği bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kanlıkılıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün Guttman ve Sperman değerlerinin hesaplanması sürecinde oluşturulan iki yarımdan ilkinin alfa katsayısı .86 ve ikinci grubun alfa katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda OÖDSTÖ'nün yüksek bir güvenirliğe sahip olduğu yönünde kanıtlar elde edilmiştir (Kanlıkılıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün faktör analizi yapılmadan önce, verilerin bu analiz için uygunluğu konusunda temel göstergelerden Kaiser Meyer Olkin ve Bartlett's Test of Sphericity değerleri hesaplanmıştır. Yapılan analizlerde KMO değeri $KMO = .925$; Bartlett's değeri de $B = 8953,253$ istatistiksel olarak $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar testi oluşturan maddelerin faktör analizine uygun olduğunu ve ölçülen özelliğin örneklemin seçildiği evrende çok boyutluluk özelliği taşıdığını ortaya koymaktadır (Kanlıkılıçer, 2005).

OÖDSTÖ, yapılan faktör analizi sonucunda, çalışmada 3 alt boyut belirlenmiştir.

Bunlar :

Faktör- I : 12 maddeden oluşan faktör zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi özellikleri içerdiğinden **Kavgacı-Saldırgan Olmak** olarak adlandırılmıştır.

Faktör- I'e giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 4 Diğer çocuklarla kavga eder.

Madde 3 Kendisinin ya da başkasının eşyasına zarar verir.

Madde 12 Söz dinlemez.

Madde 20 Diğer çocuklara zorbalık ediyor.

Madde 28 Diğer çocukları tekmeler, ısırır, onlara vurur.

Madde 8 Çabuk kızabilir. Kafasının tası çabuk atar.

Madde 22 Oyuncaklarını paylaşmaz.

Faktör II: Bu faktörde 14 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun endişeli, Ağlamaklı halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) göstermektedir. Bu yüzden faktöre **Endişeli – Ağlamaklı Olmak** adı verilmiştir.

Faktör – II'ye giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 6 Endişelidir. Pek çok şeyi dert eder.

Madde 23 Kolayca ağlar.

Madde 9 Perişan, ağlamaklı veya üzüntülüdür.

Madde 29 Boşluğa bakar.

Madde 19 Başka bir konuşma bozukluğu var.

Madde 14 Yeni şeylerden ve durumlardan korkmaya meyillidir.

Madde 25 Kolayca vazgeçer.

Faktör III : 4 maddesi bulunan bu faktörün teması daha çok sakin olamamak, Dikkatsiz olmak ve hareketleri kontrolde zorluk içeriklidir. Onun için bu faktöre **Aşırı Hareketli – Dikkatsiz Olmak** denilmiştir.

Faktör – III'e giren maddelerden bazıları şu şekildedir:

Madde 1 Sakince yerinde duramaz. Koşturur veya olduğu yerde zıplar.

Madde 2 Kıpır kıpırdır.

Öğretmenin çocukta davranış sorunu olup olmadığı hakkındaki kanısını belirten 30. madde üç faktörün dışında bırakılmıştır.

Madde 30 Sizce bu çocukta davranış sorunları var mıdır?

PBQ ölçeği ve OÖDSTÖ, ölçtüğü boyutlar açısından karşılaştırıldığında, üç faktörün birbirine karşılık gelmesi açısından yüksek bir geçerlilik kanıtı olarak değerlendirilmektedir (Kanlıklıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nin kriter geçerliliği daha önce geçerli güvenirlik çalışmaları yapılan, Okul Öncesi Davranış Ölçeği-ODÖ- (1990 yılında Emine G. Kapçı tarafından) boyutları ile karşılaştırılarak yapılmıştır. OÖDSTÖ ile ODÖ alt boyutları arasındaki koleratif ilişkilere bakıldığında, birbiri ile uyumlu olduğu bulunmuştur (Kanlıklıçer, 2005).

OÖDSTÖ, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış sorunlarını belirlemek üzere, öğretmenler tarafından doldurulur.

OÖDSTÖ'deki her madde ‘‘ Doğru değil ‘0’, Bazen doğru ‘1’, Kesinlikle doğru ‘2’’ kriterine göre puanlanır. Her bireyin toplam ve alt boyutlardaki puanı bu puanlar toplanarak elde edilir.

OÖDSTÖ'ndeki alt boyut puanlarından her birinin toplam puana yakın olması, çocuğun hangi alanda davranış sorunu olduğuna işaret eder.

3.3.2. Uygulama

Örneklem belirlendikten sonra araştırmanın Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde uygulanabilmesi için gerekli izinler (EK 1) alındıktan sonra belirlenen kurumlara gidilerek, öğretmenlerle görüşülmüştür. Çalışma hakkında bilgi verildikten sonra, öğretmenlerden veri toplama araçları (Çocuk Bilgi Formu, Öğretmen Bilgi Formu, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği)'ndan Öğretmen Bilgi Formunu bir kez kendileri için, geri kalan formları (Çocuk Bilgi Formu, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği), eğitim verdikleri örneklem özelliklerine (4-6 yaşlarında zihin engelli) uyan her çocuk için ayrı ayrı doldurmaları istenmiştir. Yanıtlanan veri toplama araçları öğretmenlerden araştırmacı tarafında toplanmıştır. Uygulama gerekli izinlerin (EK 1) alınmasından bir hafta sonra başlamış (Kasım 2007) ve yaklaşık 5 ay (Mart 2007) sürmüştür. Uygulama

sonucunda demografik bilgi formlarında yeterli bilgileri bulunan ve Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği hatasız olan 330 çocuğun verilerinin kabul edileceğine karar verilmiştir.

3.4. Veri Çözümleme Yöntemleri

İstatistiksel çözümlemelerden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış, bazı değişkenler için anlamlı birleştirmeler yapılmış ve ardından Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlanmıştır.

Değişkenler gruplandırıldıktan ve bazı değişkenler için anlamlı birleştirmeler (Çocuğun ne kadar süredir eğitim aldığı, kardeş sayısı) yapıldıktan sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada, araştırma grubunu oluşturan çocukların demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra ölçeklerin ve alt boyutlarının puanları için N, $\bar{x}$ ve ss değerleri saptanmıştır. Ek olarak, çocuğun kardeş sayısı ve ne kadar süredir eğitim aldığı değişkeni için anlamlı birleştirme yoluna gidilmiş, analizler yeni oluşan dağılım üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda:

- i. Ölçekten ve ölçeğin alt boyutlarından alınan puanların çocuğun yaşı, zihin engellilik düzeyi, ailenin maddi durumu, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ne kadar süredir eğitim aldığı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan *tek yönlü varyans analizi* (ANOVA)
- ii. Uygulanan *tek yönlü varyans analizi* (ANOVA) sonuçlarının anlamlı bulunduğu durumlarda, farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan post-hoc *Scheffe* testleri

iii.OÖDSTÖ Toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *bağımsız grup t testi* uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayarda “SPSS for Windows ver: 13.0” programında çözümlenmiş, anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmış ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda toplanan verilerin istatistiksel çözümlemeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

4.1. Örneklemin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Öğretmen bilgi formundan elde edilen verilerin (cinsiyet, yaş, mezun olduğu program, ne kadar süredir öğretmenlik yaptığı ve özel eğitimde ne kadar süredir çalıştığı) dağılımlarına ve çocuk bilgi formundan elde edilen verilerin (cinsiyet, yaş, zihin engellilik düzeyi, ailenin maddi durumu, çocuğun kardeş sayısı, çocuğun ne kadar süredir eğitim aldığı) değişkenlerine ait dağılımlar; ayrıca örneklemini oluşturan çocuklara uygulanan ölçekten ve bu ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanların $\bar{x}$, ss değerleri tablolar halinde verilmiştir.

4.1.1. Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çocukların demografik özellikleri olarak, yaş, cinsiyet, zihin engellilik düzeyi, ailenin gelir düzeyi, kardeş sayısı, ne kadar süredir özel eğitim aldığı değişkenlerine yer verilmiştir. Bu değişkenlere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1

Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaşlar	F	Yüzde
4 yaş	107	32,4
5 yaş	110	33,3
6 yaş	113	34,2
Toplam	330	100,0

Tablo1’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 107’si (%32,4) 4 yaşında, 110’u (%33,3) 5 yaşında, 113’ü (34,2) 6 yaşındadır.

Tablo 2

Araştırma Örneklemine Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	F	Yüzde
Erkek	177	53,6
Kız	153	46,4
Toplam	330	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 177’si (%53,6) erkek, 153’ünün (%46,4) kız oldukları görülmektedir.

Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 analiz raporu (2006) verilerine göre zihinsel engelli nüfusun %60,1’inin erkek, %39,9’unun kız olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3

Araştırma Örneklemine Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımı

Zihin Engellilik Düzeyi	F	Yüzde
Hafif Düzeyde Zihin Engelli	113	34,24
Orta Düzeyde Zihin Engelli	124	37,58
Ağır Düzeyde Zihin Engelli	93	28,18
Toplam	330	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan çocukların 113’ü (%34,24) Hafif Düzeyde Zihin Engelli, 124’ü (%37,58) Orta Düzeyde Zihin Engelli, 93’ü (%28,18) Ağır Düzeyde Zihin Engellidir.

Tablo 4

Araştırma Örneklemine Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Gelir Durumu	F	Yüzde
Düşük Gelirli	91	27,6
Orta Gelirli	212	64,2
Yüksek Gelirli	27	8,2
Toplam	330	100,0

Tablo 4’te, ailelerin 91’i (%27,6) Düşük Gelirli, 212’si (%64,2) Orta Gelirli, 27’si (%8,2) de Yüksek Gelirli oldukları görülmektedir.

Tablo 5

Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	F	Yüzde
Kardeşi Yok	19	5,8
1 Kardeş	77	23,3
2 Kardeş	162	49,1
3 Kardeş ve Üzeri	72	21,8
Toplam	330	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 77’si (%23,3) tek kardeş sahibi, 162’si iki kardeş (%49,1), 72’si (%21,8) üç ve üzeri kardeşe sahip ve 19’u(%5,8) tek çocuktur.

Tablo 6

Araştırma Örneklemini Oluşturan Zihin Engelli Çocukların Eğitim Sürelerine Göre Dağılımı

Eğitim Süreleri	F	Yüzde
3ay ve 6 ay	52	15,8
12 ay ve 18 ay	135	40,9
24 ay ve 36 ay	143	43,3
Toplam	330	100,0

Tablodan anlaşılabileceği gibi çocukların, büyük bir bölümü 178’i (%84,2), bir yıl ve daha fazla süredir eğitim almaktadır. Çalışmaya katılan çocukların yalnız 52’si (%15,8) 6 ay ve daha az süredir eğitim almaktadır.

4.1.2. Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin demografik özellikleri olarak; cinsiyet, yaş, mezun olduğu okul-program, öğretmenlikteki deneyimi, özel eğitim alanında çalıştığı süre bilgilerine yer verilmiştir. Bu özelliklere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7

Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Öğretmen Cinsiyetleri	F	Yüzde
Erkek	31	38,8
Bayan	49	61,2
Toplam	80	100,0

Tablodan anlaşılabileceği üzere, öğretmenlerin 31'i (%38,8) erkek, 49'u (%61,2) ise bayandır. Özel Özel Eğitim Merkezlerinde daha çok bayan öğretmenlerin çalıştığı düşünülebilir.

Tablo 8

Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Öğretmenlerin Yaşları	F	Yüzde
20-24 Yaş	16	20,0
25-29 Yaş	20	25,0
30-34 Yaş	16	20,0
35-39 Yaş	8	10,0
40-44 Yaş	8	10,0
45-49 Yaş	5	6,2
50 Yaş ve Üzeri	7	8,8
Toplam	80	100,0

Tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin, 16'sı (%20), 20-24 yaş, 20'si (%25) 25-29 yaş, 16'sı (%20) 30-34 yaş, 8'i (%10) 35-39 yaş, diğer 8'i (%10) 40-44 yaş, 5'i (%6,2) 45-49 yaş, 7'si (%8,8) 50 ve üzeri yaş grubundadır.

Tablo 9

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul/Programa Göre Dağılımı

Mezun Olunan Okul	F	Yüzde
Anaokulu Öğretmenliği (2Yıllık)	4	5,0
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi(4 yıllık)	13	16,2
Okul Öncesi Öğretmenliği (4 yıllık)	20	25,0
Özel Eğitim Sınıf Öğretmenliği	16	20,0
Rehberlik Psk.Danışma/Psikoloji	18	22,5
Diğer	9	11,3
Toplam	80	100,0

Tablo 9'dan anlaşılabileceği gibi, Özel Özel Eğitim Merkezleri'nde çalışan öğretmenlerin 37'si (%46,2) okul öncesi dönem çocuklarına yönelik eğitim veren(Anaokulu öğrt-Çocuk gelişimi eğt-Okul öncesi öğrt.) program mezunlarıdır. Alan mezunu diyebileceğimiz Özel Eğitim Öğretmenliği mezunu ise 16 (%20) kişidir. Psikoloji ve Rehber öğretmenliği programlarından mezun olan ise 18 (%22,5) kişidir. Son zamanlarda Özel Eğitim Sertifikası alarak Özel Özel Eğitim Merkezleri'nde çalışma şansı bulabilen sınıf öğretmenlerinin sayısı ise 9 (%11,3) dır. Özel eğitim öğretmenliği programından mezun olan öğretmenlerin sayısının çok yüksek olmayışında, bu bölüm mezunlarının Resmi kurumlara (Özel Eğitim Okulu ve RAM'lar) atanma imkanlarının oluşu ve mezun sayılarının yeterli olmayışı neden olarak gösterilebilir.

Tablo 10
Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Dağılımı

Mesleki Deneyim	F	Yüzde
1 Yıl	9	11,3
2-5 Yıl	30	37,5
6-10 Yıl	15	18,7
11-15 Yıl	9	11,3
16-20 Yıl	4	5,0
21 Yıl ve Üzeri	13	16,2
Toplam	80	100,0

Tablo 10'da görüldüğü gibi, öğretmenlerin 9'u (%11,3) 1 yıl, 30'u (%37,5) 2-5 yıl, 15'i (%18,7) 6-10 yıl, 9'u (%11,3) 11-15 yıl, 4'ü (%5,0) 16-20 yıl, 13'ü (%16,2) 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahiptirler. 10 yıl ve altında çalışan öğretmenlerin sayısı (54 -%67,5) 11 yıl ve üzerinde çalışan öğretmenlerden (26- %32,5) fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 11

Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Deneyimlerine Göre Dağılımı

Özel Eğitim Deneyimi	F	Yüzde
1-6 Ay	12	15,0
7-12 Ay	13	16,2
2-5 Yıl	42	52,5
6-11 Yıl	11	13,8
12 Yıl ve Üzeri	2	2,5
Toplam	80	100,0

Tablodan anlaşılabileceği gibi Özel eğitim alanında uzun yıllar deneyimi olan öğretmen sayısı 2 (%2,5) dir. Bu durum Ülkemizde Özel Eğitim hizmetlerinin 1990'lı yıllarda gelişim göstermeye başlaması ve 2000'li yıllarda da yaygınlaşmaya başlaması olarak açıklanabilir. 5 yıl ve daha az süredir Özel eğitim alanında çalışanların sayısının 67 (%83,7) olduğu dikkate alınırsa, bu durum Ülkemizde özel eğitim alanında deneyimli personel sayısının yetersiz oluşuna örnek gösterilebilir.

4.2. OKUL ÖNCESİ DAVRANIŞ SORUNLARI TARAMA ÖLÇEĞİ'NE VE DEMOGRAFİK BİLGİLERE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan zihin engelli çocukların, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden ve ölçeğin Kavgacı-Saldırgan Olmak,Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyutlarından aldıkları puanlara ilişkin bulgular tablo 12' de belirtilmiştir.

Tablo 12

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara Ait *N*, *x*, ve *ss* Değerleri

Puanlar	N	X	ss
Kavgacı-Saldırgan Olmak	330	5,45	3,02
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	330	5,11	2,98
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	330	3,15	1,62
Ölçek Toplam Puanı	330	16,55	6,86

Tabloda 12’de de görüldüğü üzere, Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, Kavgacı-Saldırgan Olmak alt boyutun aritmetik ortalaması $x = 5,45$, standart sapması $ss = 3,02$; Endişeli – Ağlamaklı olmak alt boyutunun aritmetik ortalaması $x = 5,11$, standart sapması $ss = 2,98$; Aşırı Hareketli- Dikkatsiz Olmak alt boyutunun aritmetik ortalaması $x = 3,15$, standart sapması $ss = 1,62$; Ölçek Toplam Puanı aritmetik ortalaması $x = 16,55$, standart sapması $ss = 6,86$ olarak belirlenmiştir.

Buna göre zihin engelli çocuklarda görülen davranış sorunları en fazla Kavgacı-Saldırgan Olmak boyutundadır. Bunu Endişeli-Ağlamaklı Olmak boyutu izlemektedir. Aşırı Hareketli- Dikkatsiz Olmak boyutunda ise örneklemini oluşturan zihin engelli çocukların diğerlerine oranla daha az sorun yaşadığı görülmektedir.

Aşağıdaki tablolarda araştırmanın örneklemini oluşturan zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’nden ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyutlarından aldıkları puanların çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik analizlere ve bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 13 a

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engelli Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Puanlar	Yaşlar	N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	4 Yaş	107	16,91	6,229
	5 Yaş	110	16,22	7,563
	6 Yaş	113	16,54	6,771
	Toplam	330	16,55	6,866
Kavgacı-Saldırgan Olmak	4 Yaş	107	5,20	2,735
	5 Yaş	110	5,28	3,002
	6 Yaş	113	5,86	3,281
	Toplam	330	5,45	3,025
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	4 Yaş	107	5,55	2,758
	5 Yaş	110	4,96	3,239
	6 Yaş	113	4,82	2,895
	Toplam	330	5,11	2,980

Tablo 13 a'nın devamı

Puanlar	Yaşlar	N	X	ss
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	4 Yaş	107	3,09	1,563
	5 Yaş	110	3,30	1,815
	6 Yaş	113	3,06	1,472
	Toplam	330	3,15	1,621

Tablo 13 a'da araştırmanın örneklemini oluşturan Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları puanların yaşlara göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların 4 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=16,91$ standart sapması $ss=6,229$; 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=16,22$ standart sapması $ss=7,563$; 6 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=16,54$ standart sapması $ss=6,771$ olduğu, Kavgacı Saldırgan Olmak alt boyut puanlarında 4 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=5,20$ standart sapması $ss=2,735$; 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=5,28$ standart sapması $ss=3,002$; 6 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=5,86$ standart sapması $ss=3,281$ olduğu, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanlarında 4 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=5,55$ standart sapması $ss=2,758$; 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=4,96$ standart sapması $ss=3,239$; 6 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=4,82$ standart sapması $ss=2,895$ olduğu, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ise 4 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=3,09$ standart sapması $ss=1,563$; 5 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=3,30$ standart sapması $ss=1,815$; 6 yaşındaki çocukların aritmetik ortalaması $x=3,06$ standart sapması $ss=1,472$ olduğu görülmektedir.

Tablo 13 b

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin engelli Çocukların Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	25,724	2	12,862	,272	,762
	Gruplar İçi	15481,900	327	47,345		
	Toplam	15507,624	329			

Tablo 13 b'nin devamı

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	28,848	2	14,424	1,582	,207
	Gruplar İçi	2980,877	327	9,116		
	Toplam	3009,724	329			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	32,506	2	16,253	1,840	,160
	Gruplar İçi	2888,782	327	8,834		
	Toplam	2921,288	329			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	3,692	2	1,846		
	Gruplar İçi	860,732	327	2,632	,701	,497
	Toplam	864,424	329			

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının (Kavgacı-Saldırgan olmak; Endişeli-Ağlamaklı olmak; Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak) zihin engelli çocuğun yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Tek yönlü varyans analizi(ANOVA) yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, Okul Öncesi Davranış Sorunları Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak puanları zihin engelli çocuğun yaş değişkenine göre istatistiksek olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır($p > .05$).

Tablo 14

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engelli Çocukların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

Ölçeğin Alt Boyutları	Cinsiyet	N	X	ss	t	Sd	p
Ölçek Toplam Puanı	Erkek	177	16,95	7,336	1,132	328	,258
	Kız	153	16,09	6,270			
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Erkek	177	5,72	3,223	1,723	328	,086
	Kız	153	5,14	2,756			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Erkek	177	5,08	2,914	-,177	328	,258
	Kız	153	5,14	3,063			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Erkek	177	3,30	1,694	1,789	328	,075
	Kız	153	2,98				

Tablo 14'de Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının zihin engelli çocukların cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Bağımsız Grup t testi sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre, Okul

Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında zihin engelli çocukların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 15 a

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının zihin engelli çocukların Zihin Engellilik Düzeyine Göre Dağılımı

Puanlar	Zihin Engellilik Düzeyi	N	X	Ss
Ölçek Toplam Puanı	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	113	11,77	4,941
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	124	16,70	6,221
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	93	22,16	5,213
	Toplam	330	16,55	6,866
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	113	4,00	2,345
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	124	5,55	3,148
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	93	7,09	2,733
	Toplam	330	5,45	3,025
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	113	3,42	2,215
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	124	5,00	2,866
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	93	7,29	2,548
	Toplam	330	5,11	2,980
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	113	2,57	1,407
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	124	3,40	1,612
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	93	3,54	1,691
	Toplam	330	3,15	1,621

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının araştırmanın örneklemini oluşturan zihin engelli çocukların zihin engellilik düzeylerine göre dağılımlarına baktığımızda, ölçek toplam puanında hafif düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=11,77$; orta düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=16,70$; ağır düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=22,16$ 'dır. Kavgacı-Saldırgan Olmak alt boyut puanında hafif düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=4,00$; orta düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=5,55$; ağır düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=7,09$ 'dur. Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanında hafif düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=3,42$; orta düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=5,00$; ağır düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=7,29$ 'dur. Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanında

ise hafif düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=2,57$; orta düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=3,40$; ağır düzeyde zihin engelli çocukların aritmetik ortalaması $x=3,54$ olduğu görülmektedir.

Tablo 15 b

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Zihin Engellilik Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p	Scheffe
Ölçek	Gruplar Arası	5513,066	2	2756,533	90,188	,000	C-A C-B
Toplam	Gruplar İçi	9994,558	327	30,564			
Puanı	Toplam	15507,624	329				
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	487,703	2	243,851	31,617	,000	C-A C-B
	Gruplar İçi	2522,022	327	7,713			
	Toplam	3009,724	329				
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	764,516	2	382,258	57,956	,000	C-A C-B
	Gruplar İçi	2156,772	327	6,596			
	Toplam	2921,288	329				
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	59,917	2	29,958	12,177	,000	C-A C-B
	Gruplar İçi	804,508	327	2,460			
	Toplam	864,424	329				

A: Hafif Düzeyde Zihin Engelli, B:Orta Düzeyde Zihin Engelli,C:Ağır Düzeyde Zihin Engelli

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarının zihin engellilik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında zihin engellilik düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$).

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının zihin engellilik düzeyine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonra post-hoc Scheffe testi sonucunda söz konusu farklılığın ağır düzeyde zihin engelliler ve hafif düzeyde zihin engelliler arasında, ağır düzeyde zihin engelliler, orta düzeyde

zihin engellilerle hafif düzeyde zihin engelliler arasında da orta düzeyde zihin engelliler lehine olduğu belirlenmiştir. Tablo 15 b’de gösterilmiştir. Buna göre, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarında, örneklem grubundaki öğretmenler, en çok davranış sorununu Ağır düzeyde zihin engelli çocukların gösterdiğini belirtmişlerdir. Ağır düzeyde zihin engelli çocuklar, Orta ve Hafif Düzeyde zihin engelli bulunan çocuklardan daha çok davranış sorunları göstermektedirler. Hafif Düzeyde Zihin engelli çocuklar ise orta ve ağır düzeyde zihin engelli çocuklara göre daha az davranış sorunu göstermektedirler.

Tablo 16 a

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Eğitim Alma Sürelerine Göre Dağılımı

Alt Boyutlar	Eğitim Süresi	N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	3 Ay ve 6 Ay	52	14,38	6,880
	12 Ay ve 18 Ay	135	16,98	7,176
	24 Ay ve 36 Ay	143	16,94	6,447
	Toplam	330	16,55	6,866
Kavgacı-Saldırgan Olmak	3 Ay ve 6 Ay	52	4,71	2,782
	12 Ay ve 18 Ay	135	5,62	3,032
	24 Ay ve 36 Ay	143	5,56	3,082
	Toplam	330	5,45	3,025
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	3 Ay ve 6 Ay	52	4,29	3,244
	12 Ay ve 18 Ay	135	5,32	2,957
	24 Ay ve 36 Ay	143	5,20	2,872
	Toplam	330	5,11	2,980
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	3 Ay ve 6 Ay	52	2,71	1,433
	12 Ay ve 18 Ay	135	3,11	1,582
	24 Ay ve 36 Ay	143	3,35	1,696
	Toplam	330	3,15	1,621

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının eğitim alma sürelerine göre dağılımlarına baktığımızda, ölçek toplam puanında 3 ay ve 6 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=14,38$; 13 ay ve 18 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=16,98$; 24 ay ve 36 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=16,94$ olduğu, Kavgacı-Saldırgan Olmak alt boyutu puanlarında 3 ay ve 6 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=4,71$; 12 ay ve 18 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=5,62$, 24 ay ve 36 ay eğitim alan çocukların aritmetik

ortalaması $x=5,56$ olduğu, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanında 3 ay ve 6 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=4,29$; 12 ay ve 18 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=5,32$; 24 ay ve 36 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=5,20$ olduğu, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanında ise 3 ay ve 6 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=2,71$; 12 ay ve 18 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=3,11$; 24 ay ve 36 ay eğitim alan çocukların aritmetik ortalaması $x=3,35$ olduğu görülmektedir.

Tablo 16 b

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Eğitim Alma Sürelerine Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p	Schfee
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	289,950	2	144,975	3,115	,046	C-A
	Gruplar İçi	15217,675	327	46,537			C-B
	Toplam	15507,624	329				
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	34,073	2	17,037	1,872	,155	
	Gruplar İçi	2975,651	327	9,100			
	Toplam	3009,724	329				
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	42,192	2	21,096	2,396	,093	
	Gruplar İçi	2879,096	327	8,805			
	Toplam	2921,288	329				
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	15,900	2	7,950			C-A
	Gruplar İçi	848,524	327	2,595	3,064	,048	C-B
	Toplam	864,424	329				

A:3 ay ve 6 ay eğitim alan,B:12 ay ve 18 ay eğitim alan, C:24 ay ve 36 ay eğitim alan

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının eğitim alma sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, Kavgacı-Saldırgan Olmak ve Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

ANOVA sonuçlarına göre Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Toplam Puanı ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.05$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan

kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan post-hoc scheffe testi sonuçlarına göre, davranış sorunları puanlarının 12 - 18 ay eğitim alan, 3 - 6 ay eğitim alan ve 24 -36 ay eğitim alan gruplar içinde söz konusu farklılığın 24 -36 eğitim alan çocukların lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Tablo 16 b’de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre, 24 ay-36 ay eğitim alan çocuklar, 12 ay-18 ay ve 3 ay-6 ay eğitim alan çocuklardan daha fazla davranış sorunu göstermektedir. 12 ay-24 ay eğitim alan çocukların ise 3 ay-6 ay eğitim alan çocuklardan davranış sorunları daha fazladır. 3 ay-6 ay eğitim alan çocuklar ise 12 ay ve üzeri eğitim alan çocuklara göre daha az davranış sorunları gösteren gruptur. Buna göre, çocuğun eğitim alma süresinin artması çocuğun davranış sorunlarının da arttığına işaret etmektedir.

Özel özel eğitim kurumlarında normal akranlarından olumlu davranışları model alma gibi bir şansı bulunmayan engelli çocukların, sürekli engelli akranlarıyla bir arada olmaları, onların olumsuz davranış kazanmalarına sebep vermiş olabilir. Bu tablodan anlaşıyor ki, engelli akranlarıyla daha uzun süre bir arada bulunmuş çocukların davranış sorunları daha fazladır. Ayrıca Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği, çocukların öğretmenleri tarafında doldurulmaktadır. Çocuklarda hangi davranış sorunları ne sıklıkla sergilediklerini tayine den kişiler bu çocukların öğretmenleridir. Bu bilgilerden yola çıkarak , 3 ay ve 6 ay eğitim alan çocukların ,12 ay ve üzerinde eğitim alan çocuklardan daha az davranış sorunları göstermelerinin sebebi olarak, çocukların öğretmenleriyle geçirdiği süre olabilir. Çocukla daha az zaman geçiren öğretmenlerin çocukların özellikleri hakkında yeterli bilgi edinememiş olmaları, bu çocukların davranış sorunları hakkında da yeterli dönüt sağlayamamalarına neden olarak gösterilebilir. Ancak, eğitim verdiği çocukları daha uzun süre gözlemleme imkanı bulan öğretmenler, çocukların özellikleri ve davranış sorunları hakkında daha detaylı bilgilere sahip olacağından, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği’nde daha fazla davranış sorunu bildirmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 17 a

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Puanlar	Kardeş Sayısı	N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	Kardeşi Yok	19	18,21	6,503
	1 Kardeş	77	16,84	7,036
	2 Kardeş	162	16,15	6,345
	3 Kardeş ve Üzeri	72	16,71	7,886
	Toplam	330	16,55	6,866
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Kardeşi Yok	19	6,37	3,933
	1 Kardeş	77	5,48	3,156
	2 Kardeş	162	5,31	2,847
	3 Kardeş ve Üzeri	72	5,50	3,026
	Toplam	330	5,45	3,025
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Kardeşi Yok	19	5,84	2,455
	1 Kardeş	77	5,27	3,029
	2 Kardeş	162	4,86	2,684
	3 Kardeş ve Üzeri	72	5,29	3,621
	Toplam	330	5,11	2,980
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Kardeşi Yok	19	3,26	1,821
	1 Kardeş	77	3,47	1,840
	2 Kardeş	162	3,09	1,578
	3 Kardeş ve Üzeri	72	2,93	1,377
	Toplam	330	3,15	1,621

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının kardeş sayılarına göre dağılımına baktığımızda, ölçek toplam puanında kardeşi olmayan çocukların aritmetik ortalaması $x=18,21$; tek kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=16,84$; 2 kardeşi olan çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=16,15$; 3 ve üzeri kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=16,71$ olduğu, Kavgacı-Saldırgan Olmak alt boyut puanında kardeşi olmayan çocukların aritmetik ortalaması $x=6,37$; tek kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=5,48$; 2 kardeşi olan çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=5,31$; 3 ve üzeri kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=5,50$ olduğu, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanında kardeşi olmayan çocukların aritmetik ortalaması $x=5,84$; tek kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=5,27$; 2 kardeşi olan çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=4,86$; 3 ve üzeri kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=5,29$ olduğu, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanında ise

kardeşi olmayan çocukların aritmetik ortalaması $x=3,26$; tek kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=3,47$; 2 kardeşi olan çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=3,09$; 3 ve üzeri kardeşe sahip çocukların çocukların aritmetik ortalaması $x=2,93$ olduğu görülmektedir.

Tablo 17 b

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	87,017	3	29,006	,613	,607
	Gruplar İçi	15420,607	326	47,302		
	Toplam	15507,624	329			
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	19,515	3	6,505	,709	,547
	Gruplar İçi	2990,210	326	9,172		
	Toplam	3009,724	329			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	24,879	3	8,293	,933	,425
	Gruplar İçi	2896,409	326	8,885		
	Toplam	2921,288	329			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	12,128	3	4,043	1,546	,202
	Gruplar İçi	852,296	326	2,614		
	Toplam	864,424	329			

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak,Endişeli-Ağlamaklı Olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının Kardeş Sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanında ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak,Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Buna göre zihin engelli çocukların sahip oldukları davranış sorunları ile sahip oldukları kardeş sayıları arasında bir ilişki olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 18 a

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Puanlar	Gelir Düzeyi	N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	Düşük Gelirli	91	17,18	7,800
	Orta Gelirli	212	16,25	6,462
	Yüksek Gelirli	27	16,81	6,697
	Toplam	330	16,55	6,866
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Düşük Gelirli	91	5,76	3,321
	Orta Gelirli	212	5,24	2,817
	Yüksek Gelirli	27	6,11	3,468
	Toplam	330	5,45	3,025
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Düşük Gelirli	91	5,40	3,435
	Orta Gelirli	212	5,02	2,795
	Yüksek Gelirli	27	4,78	2,764
	Toplam	330	5,11	2,980
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Düşük Gelirli	91	3,10	1,640
	Orta Gelirli	212	3,14	1,636
	Yüksek Gelirli	27	3,44	1,450
	Toplam	330	3,15	1,621

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının ailelerinin gelir düzeyine göre dağılımına baktığımızda ölçek toplam puanında düşük gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=17,18$; orta gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=16,25$; yüksek gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=16,81$ olduğu, Kavgacı-Saldırgan Olmak alt boyut puanında düşük gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=5,76$; orta gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=5,24$; yüksek gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=6,11$ olduğu; Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanlarında düşük gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=5,40$; orta gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=5,02$; yüksek gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=4,78$ olduğu, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında düşük gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=3,10$; orta gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=3,14$; yüksek gelirli ailelerin çocuklarının aritmetik ortalaması $x=3,44$ olduğu görülmektedir.

Tablo 18 b

Zihin Engelli Çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	56,613	2	28,307	,599	,550
	Gruplar İçi	15451,011	327	47,251		
	Toplam	15507,624	329			
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	30,169	2	15,084	1,655	,193
	Gruplar İçi	2979,556	327	9,112		
	Toplam	3009,724	329			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	11,981	2	5,990	,673	,511
	Gruplar İçi	2909,307	327	8,897		
	Toplam	2921,288	329			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	2,615	2	1,307	,496	,609
	Gruplar İçi	861,810	327	2,636		
	Toplam	864,424	329			

Zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının ailelerin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanlarında ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ailenin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 19 a

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımı

Puanlar		N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	12,60	6,151
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	17,68	5,636
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	32	20,66	3,874
	Toplam	107	16,91	6,229

Tablo 19 a'nın devamı

Puanlar		N	X	ss
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	3,97	2,572
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	5,10	2,600
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	32	6,66	2,431
	Toplam	107	5,20	2,735
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	4,09	2,694
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	6,05	2,917
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	32	6,53	1,900
	Toplam	107	5,55	2,758
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	2,74	1,721
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	3,38	1,690
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	32	3,13	1,129
	Toplam	107	3,09	1,563

Tablo 19 a'da 4 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının zihin engellilik düzeylerine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir.

Tablo 19 b

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p	Schfee
Ölçek	Gruplar Arası	1122,672	2	561,336	19,522	,000	C-B
Toplam	Gruplar İçi	2990,394	104	28,754			C-A
Puanı	Toplam	4113,065	106				
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	121,088	2	60,544	9,373	,000	C-B
	Gruplar İçi	671,790	104	6,460			C-A
	Toplam	792,879	106				
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	115,856	2	57,928	8,723	,000	C-B
	Gruplar İçi	690,612	104	6,640			C-A
	Toplam	806,467	106				
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	7,505	2	3,752	1,551	,217	
	Gruplar İçi	251,561	104	2,419			
	Toplam	259,065	106				

A:Hafif Düzeyde Zihin Engelli, B:Orta Düzeyde Zihin Engelli,C:Ağır Düzeyde Zihin Engelli

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 yaşındaki zihin engelli çocukların zihin engellilik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, Okul Öncesi

Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanında zihin engellilik düzeyine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

4 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanları ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanları zihin engellilik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan post-hoc scheffe testi sonuçlarına göre, Ağır düzeyde zihin engelli grubun orta ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan daha fazla davranış sorunları gösterdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 19 b'de gösterilmiştir.

Tablo 20 a

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımı

Puanlar		N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	10,49	4,334
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	44	15,52	6,680
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	31	23,68	5,102
	Toplam	110	16,22	7,563
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	3,37	1,987
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	44	5,45	3,151
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	31	7,19	2,442
	Toplam	110	5,28	3,002
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	3,09	1,991
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	44	4,39	2,747
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	31	7,90	3,048
	Toplam	110	4,96	3,239
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	35	2,26	1,291
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	44	3,30	1,665
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	31	4,48	1,842
	Toplam	110	3,30	1,815

Tablo 20 a'da 5 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının zihin engellilik düzeylerine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir.

Tablo 20 b

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p	Schfee
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	2896,269	2	1448,135	46,413	,000	C-B
	Gruplar İçi	3338,494	107	31,201			C-A
	Toplam	6234,764	109				
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	242,344	2	121,172	17,523	,000	C-B
	Gruplar İçi	739,919	107	6,915			C-A
	Toplam	982,264	109				
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	405,970	2	202,985	29,435	,000	C-B
	Gruplar İçi	737,884	107	6,896			C-A
	Toplam	1143,855	109				
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	81,513	2	40,757	15,710	,000	C-B
	Gruplar İçi	277,587	107	2,594			C-A
	Toplam	359,100	109				

A:Hafif Düzeyde Zihin Engelli, B:Orta Düzeyde Zihin Engelli,C:Ağır Düzeyde Zihin Engelli

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 yaşındaki zihin engelli çocukların zihin engellilik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanları ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanları zihin engellilik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan post-hoc scheffe testi sonuçlarına göre, Ağır düzeyde zihin engelli grubun orta ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan daha fazla davranış sorunları gösterdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 20 b’de gösterilmiştir.

Tablo 21 a

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Dağılımı

Puanlar		N	X	ss
Ölçek Toplam Puanı	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	43	12,14	4,144
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	17,03	6,200
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	30	22,20	6,189
	Toplam	113	16,54	6,771

Tablo 21 a'nın devamı

Alt Boyutlar		N	X	ss
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	43	4,53	2,344
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	6,10	3,608
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	30	7,43	3,298
	Toplam	113	5,86	3,281
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	43	3,16	1,864
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	4,63	2,715
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	30	7,47	2,460
	Toplam	113	4,82	2,895
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli	43	2,67	1,190
	Orta Düzeyde Zihinsel Engelli	40	3,53	1,502
	Ağır Düzeyde Zihin Engelli	30	3,00	1,661
	Toplam	113	3,06	1,472

Tablo 21 a'da 6 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının zihin engellilik düzeylerine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir.

Tablo 21 b

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocukların Zihin Engellilik Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumu

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F Değeri	p	Schfee
Ölçek Toplam Puanı	Gruplar Arası	1803,133	2	901,567	29,773	,000	C-B C-A
	Gruplar İçi	3330,938	110	30,281			
	Toplam	5134,071	112				
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Gruplar Arası	152,070	2	76,035	7,938	,001	C-B C-A
	Gruplar İçi	1053,664	110	9,579			
	Toplam	1205,735	112				
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Gruplar Arası	329,758	2	164,879	29,796	,000	C-B C-A
	Gruplar İçi	608,702	110	5,534			
	Toplam	938,460	112				
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Gruplar Arası	15,150	2	7,575	3,664	,029	B-C B-A
	Gruplar İçi	227,417	110	2,067			
	Toplam	242,566	112				

A: Hafif Düzeyde Zihin Engelli, B:Orta Düzeyde Zihin Engelli,C:Ağır Düzeyde Zihin Engelli

Tablo 21 b’de Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 yaşındaki zihin engelli çocukların zihin engellilik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanları ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanları zihin engellilik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan post-hoc scheffe testi sonuçlarına göre, ölçek toplam puanı, kavgacı-saldırgan olmak ve endişeli-ağlamaklı olmak alt boyut puanlarına göre Ağır düzeyde zihin engelli grubun orta ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan daha fazla davranış sorunları gösterdikleri anlaşılmaktadır. Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ise orta düzeyde zihin engelli çocukların ağır ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklara göre daha çok davranış sorunları olduğu belirlenmiştir. Tablo 21 b’de gösterilmiştir.

Tablo 22

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 4 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Cinsiyet	N	X	ss	t	sd	p
Ölçek Toplam Puanı	Erkek	55	17,78	6,202	1,504	105	,136
	Kız	52	15,98	6,182			
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Erkek	55	5,51	2,595	1,220	105	,225
	Kız	52	4,87	2,863			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Erkek	55	5,55	2,754	-,023	105	,982
	Kız	52	5,56	2,789			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Erkek	55	3,47	1,514	2,653	105	,009
	Kız	52	2,69	1,528			

4 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanları ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçlarına göre, 4 yaşındaki çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan-Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). 4 yaşındaki zihin

engelli çocukların Aşırı Hareketli ve Dikkatsiz Olmak alt boyut puanları arasındaki farkın ise istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<.05$). 4 yaş erkek çocukların Aşırı Hareketli-Dikkatsiz olmak puanları aritmetik ortalaması $x=3,47$; 4 yaş zihin engelli kız çocukların Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak puanları aritmetik ortalaması $x=2,69$ olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre, 4 yaşındaki zihin engelli erkek çocukların, 4 yaşındaki zihin engelli kız çocuklardan daha hareketli ve dikkatsiz olduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 23

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 5 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Puanlar	Cinsiyet	N	X	ss	t	sd	p
Ölçek Toplam Puanı	Erkek	61	16,74	8,412	,803	108	,424
	Kız	49	15,57	6,377			
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Erkek	61	5,69	3,447	1,597	108	,113
	Kız	49	4,78	2,266			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Erkek	61	4,98	3,181	,072	108	,943
	Kız	49	4,94	3,344			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Erkek	61	3,38	1,925	,495	108	,622
	Kız	49	3,20	1,683			

5 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucuna göre, 5 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 24

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Puanlarının 6 Yaşındaki Zihin Engelli Çocuklarda Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	X	ss	t	sd	p
Ölçek Toplam Puanı	Erkek	61	16,41	7,177	-,220	111	,826
	Kız	52	16,69	6,326			

Tablo 24'ün devamı

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	X	ss	t	sd	p
Kavgacı-Saldırgan Olmak	Erkek	61	5,93	3,525	,266	111	,791
	Kız	52	5,77	3,001			
Endişeli-Ağlamaklı Olmak	Erkek	61	4,75	2,767	-,273	111	,785
	Kız	52	4,90	3,063			
Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak	Erkek	61	3,07	1,601	,028	111	,978
	Kız	52	3,06	1,320			

Tablo 24'te 6 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonucuna göre, 6 yaşındaki zihin engelli çocukların Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak 3 alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışma, 4-6 yaş zihin engelli çocukların davranış sorunlarını incelemek üzere yapılmıştır.

Çalışmanın örneklemini Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne devam eden 4-6 yaşlarında zihinsel engelli 330 çocuktan oluşmaktadır. Ayrıca araştırmanın örneklemini İstanbul ilinin 7 ayrı ilçesinde Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'ne devam eden, 4-6 yaşlarında 153'ü kız, 177'si erkek, toplam 330 çocuk ve çocukların öğretmenleri olan 80 öğretmenden oluşmaktadır. Demografik bilgileri edinebilmek amacıyla Çocuk Bilgi Formu ve Öğretmen Bilgi Formu, Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine devam eden çocukların davranış problemlerini belirlemek için ise Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması için kullanılan istatistiksel teknikler bağımsız grup t testi , tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve post-hoc scheffe testi'dir.

5.1.1. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği ile 4-6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunları

Araştırmaya katılan zihin engelli çocukların yaşları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Zihin engelli çocukların cinsiyetleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ($p < .05$) Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı,

Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çocukların zihin engellilik düzeylerine göre davranış sorunları gösterme düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ağır düzeyde zihin engelli çocuklar orta ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan, daha Kavgacı ve Saldırgan, daha Endişeli ve Ağlamaklı, daha Hareketli ve Dikkatsizdirler. Orta Düzeyde Zihin Engelli çocuklar ise , Hafif Düzeyde Zihin engeli olan çocuklardan daha fazla davranış sorunları sergilemektedirler. Ağır Düzeyde Zihin engelli çocuklar, Orta Düzeydeki zihin engelli çocuklardan Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak davranışlarında daha çok sorun göstermektedirler. Ağır zihin engelli çocukların , hafif düzeydeki zihin engelli çocuklardan Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli ve Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli ve Dikkatsiz Olmak alt boyutlarında ve genel olarak daha sorunlu oldukları tespit edilmiştir.

Zihin engelli çocukların ne kadar süredir eğitim aldığı değişkenine göre davranış sorunları gösterme düzeyleri arasında Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak alt boyut puanlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak çocukların genel olarak davranış sorunları gösterme düzeyleri açısından (Ölçek Toplam Puanı) ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyutunda, 2 yıl ve üzeri eğitim alan çocukların davranış sorunları, 6 ay ve altında eğitim alan çocukların davranış sorunlarından daha fazla olduğu bulunmuştur.

Zihin engelli çocukların gösterdikleri davranış sorunları ile kardeş sayısı değişkeni karşılaştırıldığında, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanında ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Zihin engelli çocukların ailelerinin gelir düzeyleri ile çocuklardaki davranış sorunları arasında Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanında ve

Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

4-6 yaş grubundaki çocukların zihin engellilik düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerine baktığımızda, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<.05$). 4 ve 5 yaş grubundaki çocuklarda Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ağır düzeyde zihin engelli çocuklar orta ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan daha fazla davranış sorunu gösterirken, 6 yaş grubundaki orta düzeyde zihin engelli çocuklar ağır ve hafif düzeyde zihin engelli çocuklardan daha çok hareketli ve dikkatsiz olma davranışı sergilemektedirler.

4-6 yaş grubundaki zihin engelli çocukların cinsiyet değişkenine göre davranış sorunları gösterme düzeyleri arasındaki anlamlı fark olup olmadığına baktığımızda, 4 yaşındaki erkek çocukların kızlara oranla Aşırı Hareketli ve Dikkatsiz Olma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur. ($p<.05$). Ancak 5 ve 6 yaşındaki çocukların Davranış Sorunlarının Cinsiyete göre anlamlı derece farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

5.2. Tartışma

Problem davranışların görülme sıklığının davranışların tanımı ve ölçme araçlarına bağlı olarak değiştiği bilinmektedir. Ancak zihin engel, genetik bozukluklar veya çeşitli nedenlerden dolayı farklı gelişim gösteren çocukların normal çocuklara oranla daha fazla davranış sorunları gösterdikleri yapılan birçok araştırmayla belirlenmiştir.

Bu araştırmada da 4-6 yaşlarında zihin engelli çocukların davranış sorunlarının belirlenebilmesi amacıyla davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmaya katılan zihin engelli çocukların yaşları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yugoslavya’da yaşları 2 ile 6 arasında değişen 95 ocuk arasında, davranış sorunları ile çeşitli değişkenler açısından ilişkilerin değerlendirildiği bir araştırmada davranış sorunları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Zupan, Gril ve Kav, 2000). Bu durum çalışmaya alınan yaş grubunun davranış özelliklerinin birbirine çok yakın olması ile açıklanabilir.

Davranış sorunlarının araştırmaya katılan tüm grup içinde cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, erkek çocukların kız çocuklara oranla Aşırı Hareketli-Dikkatsiz oldukları bulunmuştur. Kanlıklıçer’in (2005) okul öncesi çocuklarının davranış sorunlarını incelediği araştırmasında da aşırı hareketli/ dikkatsiz olma puanlarının erkeklerin lehine farklılaştığı görülmüştür. Buna karşın araştırmaya katılan tüm engel grupları içinde toplam davranış puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç, Rutter ve arkadaşlarının (1970) ok ağır zihin engeli olan bireylerin davranış problemleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptamayamadıkları araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Araştırmada davranış sorunları gösterme düzeylerinin zihin engellilik düzeyine göre farklılaşma durumuna bakıldığında, Ağır Düzeyde Zihin engelli ocuklar, Orta Düzeydeki zihin engelli çocuklardan, Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak; hafif düzeydeki zihin engelli çocuklardan Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli ve Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli ve Dikkatsiz Olmak alt boyutlarında ve genel olarak daha çok sorun göstermektedirler. Bu sonuçlardan yola çıkarak, zihin engelli çocuklardaki davranış sorunlarının engel derecesiyle orantılı olarak arttığını söyleyebiliriz. Einfeld ve Tonge (1996b), zihinsel engelli 454 çocuğın davranış problemleri ile engelin şiddeti arasındaki ilişkiyi inceldikleri çalışmalarında, hafif düzeyde zihinsel engeli bulunan çocuklarda zarar verici ve anti sosyal davranışlarla

kaygılı olma durumu daha yaygın oranda görülürken, ağır düzeyde zihinsel engeli olan çocuklarda ise, bencil ve otistik davranışların daha yaygın oranda görüldüğünü belirtmişlerdir. Molteno ve arkadaşları'nın (2001) Güney Afrika'da özel eğitim okuluna devam eden 6-18 yaş grubunda zihinsel engeli bulunan 355 çocukla yaptıkları araştırmada Çok ağır ve ağır zeka geriliğine sahip çocukların, orta ve hafif zeka geriliğine sahip çocuklardan daha fazla problem davranış gösterdiği, çok ağır çocukların iletişim problemleri ve kaygı, ağır çocukların, bencil ve otistik davranışlar, orta düzeydeki çocukların antisosyal davranışlar, yürüyemeyen çocukların daha kaygılı davranışlar, yürüyebilen çocukların ise daha zarar verici ve antisosyal davranışlar gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Richdale ve Francis (2000), uyku problemleri ile davranış problemleri ve aile stresi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, yaşları 2-19 arasında değişen hafif orta ve ağır zihinsel engelli olarak 3 gruba ayırdıkları, gelişim geriliği, down sendromlu, otistik, serebral palsili ve çeşitli genetik bozuklukları olan 52 çocuk ve normal gelişim gösteren 25 çocuk ve aileleriyle çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarında, ağır zihinsel engeli bulunan çocuklar yoğun davranış problemleri gösterirken, uyku problemlerinin varlığının, aile stresi ve davranış problemleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Emerson, Robertson ve Wood (2005), zihinsel engeli bulunan 615 çocuk ve ergenle yaptıkları çalışmada, bu bireylerin davranışsal ve duygusal ihtiyaçlarını aileleri ve öğretmenlerinden alınan bilgilerle belirlemişler, sonuç olarak, orta ve ağır zihin engelli bireylerin, antisosyal davranışlar, duygusal zorluklar yaşadıklarını ve bu davranışların erkeklerde daha yaygın olduğunu bulmuşlar, daha ağır zihinsel engelde ise, kaygı, iletişim bozukluğu gibi güçlüklerin gözlendiğini belirtmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarına da bakıldığında, zihinsel engelin derecesinin davranış sorunlarını doğrudan etkileyen bir unsur olduğu kesinlikle söylenebilir. Bu durum, farklı düzeyde zihin engeli bulunan çocukların bilişsel ve fiziksel özelliklerinin yanı sıra, duygusal ve davranışsal özelliklerinin de önemli derecede farklı olduğunun bir kanıtı olarak gösterilebilir.

Zihin engelli çocukların ne kadar süredir eğitim aldığı değişkenine göre davranış sorunları gösterme düzeyleri arasında Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, davranışlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak zihin engelli

çocukların genel olarak davranış sorunları gösterme düzeyleri açısından (Ölçek Toplam Puanı) ve Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak boyutunda 2 yıl ve üzeri eğitim alan çocukların davranış sorunlarının, 6 ay ve altında eğitim alan çocukların davranış sorunlarından daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu durum, Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne devam eden çocukların, çeşitli derecelerdeki farklı engel gruplarıyla aynı ortamı paylaşmasının olumsuz etkisi olarak açıklanabilir. Bu kurumlara uzun süredir devam eden çocukların olumsuz davranışları model alması davranış sorunlarını arttıran bir etken olarak düşünülebilir. Ayrıca, bu çocukların öğretmenleriyle bir arada olma süresiyle de ilişkili olabilir. Doğal olarak, engelli bir çocukla daha fazla bir arada imkanı olan bir öğretmen, o çocuğun özellikleri hakkında daha detaylı ve doğru bilgileri edinme şansına sahip olur. Bir engelli çocukla 3 ay ve 6 ay çalışan öğretmen, o çocuğun özellikleri hakkında henüz yeterli bilgiler edinememiş olabilir. Bu nedenle çocukların davranış sorunlarının birden fazla kaynaktan çok yönlü olarak değerlendirilmesi gereklidir.

Zihin engelli çocukların gösterdikleri davranış sorunları ile kardeş sayısı değişkeni karşılaştırıldığında, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanında ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Buna karşın Berndt ve Bulleit'in okul öncesi çocukların farklı ortamlarda davranışlarını gözlediği ve bu davranışları kardeş ilişkileri açısından incelediği araştırmasında; büyük kardeşi olan çocukların, olmayanlara göre daha saldırgan davranışlar gösterdiğini belirlemiştir.

Zihin engelli çocukların ailelerinin gelir düzeyleri ile çocuklardaki davranış sorunları arasında Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanlarında ve Kavgacı-Saldırgan Olmak, Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak alt boyut puanlarında ailenin gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuçlara bakarak, zihin engelli çocukların davranış sorunlarının, kardeş sayısı ya da ailenin gelir düzeyiyle kesinlikle ilişkili olmadığı, zihin engelli çocukların davranış sorunlarının daha çok zihin engellilik düzeyiyle ve onların davranışlarını doğrudan etkileyecek olan eğitim alma süresi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Zihin engelli çocukların yaşlarına göre cinsiyet değişkeni için çocukların davranış sorunları gösterme düzeyleri arasındaki anlamlı fark olup olmadığına baktığımızda, 4 yaşındaki erkek çocukların kızlara oranla Aşırı Hareketli ve Dikkatsiz Olma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, araştırmaya katılan öğretmenlerin 4 yaşındaki erkek çocukları kız çocuklara göre daha hareketli ve dikkatsiz olarak değerlendirmeleri ile açıklanabilir. Genel olarak, kültürümüzde erkek çocukların kız çocuklardan daha şımarık, hareketli oldukları, kız çocukların ise daha sakin ve uysal oldukları düşünülür.

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin geçerlik güvenirliğini yapan Kanlıklılıçer (2005), 3-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitim kurumlarına giden normal gelişim gösteren 654 çocuğun davranış sorunlarını Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği ile belirlemiştir. Normal gelişen çocuklara uygulanan Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği puanlarının aritmetik ortalamalarına baktığımızda, Kavgacı-Saldırgan Olmak ,Endişeli-Ağlamaklı Olmak, Aşırı Hareketli-Dikkatsiz Olmak boyutları ve Ölçek Toplam Puanlarının, engelli çocuklarla yapılan bu araştırma sonucundaki Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği toplam puanı ve alt boyut puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. . Bu bağlamda , zihin engelli çocukların davranış sorunlarının ölçek puanı ve alt boyut puanlarına göre normal gelişim gösteren çocuklardan daha düşük seviyelerde olmasının nedeni olarak, Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'ni dolduran öğretmenlerin, zihin engelli çocukların davranışlarını ne derece sorun olarak gördüğüyle ilgilidir. Zihin engelli bir çocuğun, hareketlilik, saldırganlık, endişeli olma vb. davranışlarının bu tür çocukların karakteristik özellikleri olarak algılanıp, sorun olarak değerlendirilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ancak , zihin engelli çocukların davranış sorunlarının hem öğretmenden, hem de aileden alınan bilgilerle çok yönlü olarak değerlendirilmesi, zihin engelli çocukların davranış sorunları hakkında da daha net bilgiler edinmemizi sağlayabilir. Çocukların davranışlarının birden fazla kaynaktan elde edilen bilgilerle değerlendirilmesinin

daha detaylı ve kapsamlı sonuçlar elde etmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

1. Araştırmada kullanılan Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin normal gelişen çocuklarla engelli çocukların davranış sorunlarını karşılaştırmalı olarak incelenmesi için denenmesi önerilebilir.
2. Okul Öncesi Dönemdeki Zihin Engelli Çocukların davranış problemlerine yönelik uygun başka ölçeklerin geliştirilmesi önerilebilir.
3. Zihin engelli çocukların davranış sorunları çok çeşitli tür ve düzeyde olabilmektedir. Bu sorun davranışları birden fazla kaynaktan yararlanarak (aile değerlendirmeleri, öğretmen değerlendirmeleri, klinik değerlendirmeler, raporlar) değerlendirmek daha uygun olabilir.
4. Okul öncesi dönemdeki zihin engelli çocukların davranış sorunları ve bu sorunlara yönelik aile, öğretmen ve uzmanlara yönelik tanılama ve sağaltım süreçlerini kapsayan programlar geliştirilerek uygulanabilir.
5. MEB işbirliği ile, zihin engelli çocuklarda okul öncesi dönemde görülebilecek davranış sorunları ve bunların sağaltımına yönelik araştırma, program, proje ve uygulamalar içeren çeşitli dökümanlar hazırlanarak alana katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Ahmetoğlu, E. (2004). *Zihinsel engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi* .Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aman, G. M., Burrow, W., & Wolford, P. L. (1995). The Aberrant Behavior Checklist-Community: Factor validity and effect of subject variables for adults in group homes. *American Journal on Mental Retardation*, 100, 283-292.

Amerikan Psikiyatri Birliği (1998) *Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı* {4.Basım.DSM-IV-TR, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, (E. Köroğlu,Çev.)} Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Anonim. (1999). *Çağdaş toplum, yaşam ve özürlüler komisyon raporları genel kurul görüşmeleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 1.Özürlüler Şurası.

Ataç, F. (1991). *İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim*, İstanbul: Beta Bas. Yayınları.

Avcı, A., Uğuz, Ş. ve Toros, F. (2002) Çocuklarda Kekemelik: Karşılaştırmalı bir izleme çalışması. Bahar Sempozyumları-VI. *Klinik Psikiyatri*, 5,16-21.

Aydın, H.B.(2003) *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul:Morpa

Baker, B. L., McIntyre, L. L. , Blacher, J. , Crnic, K. , Edelbrock, C. & Low, C. (2003) Pre-school children with and without developmental delay: behaviour problems and parenting stress over time. *Journal of Intellectual Disability Research*,47(4/5), 217-230

Baker, B. L., Blacher, J &Olsson, M. B.(2005) Preschool children with and without developmental delay:behaviour problems, parents' optimism and well-being. *Journal of Intellectual Disability Research*, 4(8), 575-590

Balat Uyanık., G., Şimsek, Z. ve Akman, B. (2008) Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranışlarının Psikolojik Belirtiler Yönünden Anneleri ve Öğretmenleri Tarafından Değerlendirmelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 263-275.

Balcıoğlu, İ., Kocabaşoğlu, N. ve Savrun, M. (2000) Suç, Göç, Çocuk. *Psikiyatrik ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 38(2),51-55.

Balkaya, İ. ve Tuğrul B. (1998) Anaokuluna yeni başlayan çocukların okula uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Yayınları*,2, 145.

Baran, G. ve Bulut,Ş. (1989). Yurtta Kalan ve Ailesiyle Beraber Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*,255,24-30

Barlow, D.H. & V.M. Durand.(1995) *Abnormal Psychology: An Integrated Approach*. Pacific Grove.

Barnee, L.A. & Curan J.S. (1996) Nelson Textbook of Pediatrics. (15.Baskı). Philadelphia : W.B. Saunders Comp.

Barrigo, A.Q.,Doran, J.W., Newell, S.R. Morrison, E.M., Barbetti, V. & Robbins B.D. (2002). Relationship between problem behaviors and academic achievement in adolescents: The unique role of attention problems. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 10, 233-240

Budak, S.(2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat

Cai, X., Kaiser, A. P. & Hancock, T. B. (2004) Parent and teacher agreement on child behaviour checklist items in a sample of preschoolers from low income and predominantly african american families. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(2), 303-312.

Campell, S.B.,(1997) Behavior problems in preschool children: Developmental Issues. *Advances in Clinical Child Psychology*, 19, 1-26.

Carlson, G.A. ve Kashani, J.H. (1988) Phenomenological of major depression from childhood through adulthood. *American Journal of Psychiatry*, 145, 1222-1225.

Chadwick, O., Piroth, N., Walker, J., Bernard, S. & Taylor, E. (2000). Factors affecting the risk of behaviour problems in children with severe intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 44 (2), 118-123.

Coe, D. A., Matson, J. L., Russell, D. W., Slifer, K. J., Capone, G. T., Baglio, C., & Stallings, S. (1999). Behavior problems of children with Down Syndrome and life events. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29 (2), 149-156.

Coie, J.J. (1990). Towards a theory of peer rejection. In: S.R. Asher and J. Coie (Eds.), *Peer rejection in childhood*, (s.365-401), Cambridge: Cambridge University Press

Crnic, K., Hoffman, C., Gaze, C. & Edelbrock, C. (2004) Understanding the Emergence of Behavior Problems in Young Children With Developmental Delays. *Infants and Young Children*, 17(3), 223-235

Culp, R.E., Howell, C.S. & Blankemeyer, M. (2001) Maltreated Children's Emotional and Behavioral Problems: Do Teachers and Parents See the Same Things?. *Journal of Child and Family Studies*, 10, (1), 39-50

Cutspec, P.A. (2003) Practice- Based Diagnostic Continuity in the Assessment of Attention- Deficit/Hyperactivity Disorder in Preschool- Age Children. *Bridges Practice- Based Research Syntheses on Early Childhood Development*, 1 (2).

Çağlar, D. (1979). Geri zekalı çocuklar ve eğitimi. Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Çiçekci, A.,(2000). *10–15 Yaş Grubundaki Engelli Bireyler İle Engelli Olmayan Bireylerin Davranış Problemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dodge, K.A., Pettit, G.S. & Bates, J.E.(1994) Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. *Child Development*, 65,649-665.

Einfeld, S.E. & Tonge, B.J. (1996a) Population prevalence of psychopathology in children and adolescents with intellectual disability: I. Rationale and methods. *Journal of Intellectual Disability Research*, 40, 91-108

Einfeld, S.E. & Tonge, B.J. (1996b) Population prevalence of psychopathology in children and adolescents with intellectual disability: II. Epidemiological findings. *Journal of Intellectual Disability Research*, 40, 99-109

Eisenhower, A. S., Baker, B.L. & Blacher, J. (2005). Preschool children with intellectual disability: syndrome specificity, behaviour problems, and maternal well-being. *Journal of Intellectual Disability Research*, 4(9), 657-671.

Emerson, E., Kiernan, C., Alborz, A., Reeves D., Mason, H. & Swarbrick, R. (2001) The prevalence of challenging behaviors: a total population study. *Research in Developmental Disabilities*, 22, 77-93.

Emerson, E., Robertson, J. & Wood, J.(2005) Emotional and behavioural needs of children and adolescents with intellectual disabilities in an urban conurbation. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(1), 16-24.

Enç, M. Çağlar D. ve Özsoy, Y. (1987). *Özel eğitime giriş*. (3.baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Eripek, S.,(1996). *Zihinsel Engelli Çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Eripek, S. (2005). *Zeka Geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Ercan, E.S. ve Aydın, C. (1999) Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. A.Ekşi (Der.), *Ben Hasta Değilim* (s.270-284) İstanbul: Nobel Yayınları.

Erol M (1978) Kekeme çocuklar. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi. Psikiyatri Semineri II*.

Evans, D.W., Canavera, K., Kleinpeter, F.L., Maccubbin, E. & Taga, K. (2005) The Fears, Phobias and Anxieties of Children with Autism Spectrum Disorders and Down Syndrome: Comparisons with Developmentally and Chronologically Age Matched Children. *Child Psychiatry and Human Development*,36, 3-27.

Goldman L.S., Genel, M. & Bezman, R.J. (1998) There is no evidence of significant Overdiagnosis of attention deficit and hyperactivity disorder. *JAMA*, 279,1100-1107.

Gozal E, Row BW, Schurr A & Gozal D.(2001) Developmental differnces in cortical and hippocampal vulnerability to intermitten hypoxia in therat. *Neuroscience Letters*,305,197-201.

Güleç, C. ve Köroğlu, E. (1998) *Psikiyatri Temel Kitabı* (Eds.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Hallahan, P.D. & Kauffman M. J. (1988). *Exceptional children introduction to special education*. Prentice Hall.International Editions. New Jersey.

Halpern, L.F.(2004), The relations of coping and family environment to preschoolers problem behavior. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25. (4), 399-421.

Jacobson, J. (1990). Do some mental disorders occur less frequently among persons with mental retardation? *American Journal on Mental Retardation*, 94(6), 596–602.

Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlik/Güvenirlik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karabulut,H. ve Topaloğlu, O. (2003) Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Nedir? *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*,4(2) 32-36.

Karaoğlu, M. (2002) *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında İstenmeyen Davranışlar ve Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (15.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları

Kargı, E. Ve Erkan, S. (2004). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sorun Davranışlarının incelenmesi: Ankara İli Örneği.*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 ,135-144.

Keenan, K.,Shaw,D., Delliquadri, E., Giovannelli, J. & Walsh, B. (1999). Evidence for the continuity of early problem behaviors: Application of a developmental model. *Journal of Abnormal Child Psychology*,26, 443-454.

Kiernan,C. & KiernanD. (1994) Challenging behaviour in schools for pupils with severe learning difficulties. *Mental Handicap Research*, 7, 177-201

Kotler,J.C. & McMahon, R.J. (2002) Differentiating anxious, aggressive, and socially competent preschool children: Validation of the Social Competence and Behavior Evaluation-30 (parent version) *Behaviour Research and Therapy*, 40, 8, 947-959.

Lemery, K.S., Essex, M.J. & Smider, N.S. (2002) Revealing the relation between temperament end behavior problem symptoms by eliminating measurement confounding: expeert tarings and factor analyses. *Child Development*, 73, 867-882.

Lindquist, B., Carlsson, G., Persson, K.A. & Uvebrant, P. (2006) Behavioural problems and autism in children with hydrocephalus. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 15, 214–219

Livingston, R. (1996) Anxiety disorders. *Child and Adolescent Psychiatry Williams and Wilkins, Baltimore- Maryland*, 676-678

Mattison, R.E.,Humprey, F.J.,Kales, S.N., & Walance,D.J. (1986) An objective evaluation of special class placement of elementary achoolboys with behavior problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 14(2), 251-262.

Miller, L.S., Koplewicz, H.S. & Klein, R.G. (1997). Teacher Rating of Hyperactivity, Inattention and Conduct Problems in Preschoolers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(2),113.

Molteno, G., Molteno, C.D., Finchilescu, G. & Dawes, A.R.L. (2001). Behavioural and emotional problems in children with intellectual disability attending special schools in Cape Town, South Africa. *Journal of Intellectual Disability Research*, 45(6),515-520.

Myrbakk, E. & Von Tetzchner, S. (2008) Psychiatric disorders and behavior problems in people with intellectual disability. *Research in Developmental Disabilities*, 29,316-332.

Nitzch, C., & Schelling, C. (1999). *Çocuklara Sınır Koymak*, (T.Saygılı,Çev.) İstanbul: Hayat Yayın.

Okur, N . (2001). *Özürlülere yönelik örgütlenmenin incelenmesi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Önçağ, Ö. ve Çoğulu, D. (2005) Ailenin sosyoekonomik durumu ve eğitim düzeyinin çocuklarda dental kaygı üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 45-54.

Özdoğan,B., (1982). Dokuz Yaş Çocuklarında Davranış Bozukluklarının Çevresel Nedenleri. *Psikoloji Dergisi*, 14(15), 39-44.

Özgür, İ.,(2004). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi* . Adana: Karahan Kitabevi.

Öztürk, M. (1988). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Nurol Matbaacılık.

Öztürk, M. (1995) *Çocukluk Çağı Ruhsal Sorun ve Bozuklukları*. İstanbul: Medikomat Yayınevi.

Öztürk, M. (2002). *Çocukta ruhsal sorunlar*. İstanbul: Uçurtma Yayınları.

Richdale, A. & Francis, A. (2000) Stress, behaviour, and sleep problems in children with an intellectual disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 25,(2),147–161

Russell, A. T., & Forness, S. R. (1985). Behavioral disturbance in mentally retarded children in TMR and EMR classrooms. *American Journal of Mental Deficiency*, 89 (4), 338-344

Semerci,B. (1999) Çocuk ve Adolesanda Tik Bozuklukları. A.Ekşi (Der.), *Ben Hasta Değilim* (s.320-323) İstanbul: Nobel Yayınları.

Semmel, M., & Gao, X. (1992). Teacher perception of the classroom behaviors of nominated handicapped students in China. *Journal of Special Education*, 25, 415-430.

Seven, S. (2008) *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.

Simms, B.H. & Lynch, E.W. (1988). *Zeka Özürlü Çocuklar* (H. Karatepe, Çev.) Ankara: Karatepe Yayınları

Steffenburg, S., Gillberg, C., & Steffenburg, U. (1996) Psychiatric disorders in children and adolescents with mental retardation and active epilepsy. *Archives of Neurology*, 53, 904–912.

Stoneman, Z. (1998). Research on siblings of children with mental retardation: Contributions of developmental theory and etiology. Burack, J.A., Hodapp, R.M. and Zigler E. (Ed), *Handbook of Mental Retardation and Development*, Cambridge University Press, 669-691.

Sucuoğlu, B. (2003). Sorun Davranışlar Kontrol Listesi Türkçe Formunun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(52), 77-91.

Syed, E.U., Hussein, A.S. & Mahmud, S. (2007) Screening for emotional and behavioural problems amongst 5–11-year-old school children in Karachi, Pakistan. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 42, 421–427.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.,(2000). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. Ankara: Millî Eğitim Basım Evi.

T.C Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*.Ankara

T.C Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). *Eğitsel Tanılama Hizmetleri*. Ankara

Tufan, İ. ve Arun, Ö. (2006). *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi*. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı <http://www.ozida.gov.tr/> Web adresinden 7 Mart 2008 tarihinde edinilmiştir.

Üstüner, S., Erol, N. ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3),130-140.

Vanlı, L. (2001) *Hiperaktif Çocuklar: Tanı ve Tedavi, Ana-Baba Ve Uzmanlar İçin El Kitabı*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

Vostanis, P., Bickerton, W. L., Cumella, S., Chung, M. C., Winchester C., & Doran, J. (1996). Mother and teacher ratings of maladaptive behavior in children with special needs. *European Journal of Special Needs Education*, 11(1), 117-124.

Wiakert, D.P.(1998) Changing early childhood development through educational development, *Preventive Medicine*, 27, 233-237

Yaşarsoy, E. (2006). *Duygusal zeka gelişim programının, eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin davranış problemleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, H. (1993) *Çocuk Psikolojisi*, (9. basım) İstanbul:Remzi Kitabevi.

Zarkowska, E., & Clements, J. (1994). *Problem behavior and people with severe learning disabilities: The star approach*. New York: Chapman Hall.

Zupan,M., Gril,A. & Kav,T.(2000) The Slovenian version of the Social Competence and Behavior Evaluation Scale Preschool Edition (OLSP): the second preliminary validation. *Horizons of Psychology*, 9(4) 7-23

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 2851
Konu : Anket (Güray GÜNEŞ)

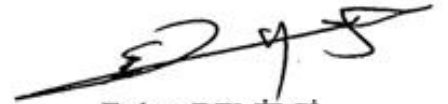
16.11/2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

- İlgi: a) Valilik Makamının 14.11.2007 tarih ve 580/2800 sayılı onayı.
b) 2007 Yılı Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve araştırma desteğine yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 30.10.2007 tarih ve 4470 sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Zihinsel Engelliler öğretmenliği yüksek lisans öğrencisi **Güray GÜNEŞ** "4.5.6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi" konulu anket uygulaması yapma isteği ilgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin ilgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2(iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Erdem DEMİRCİ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :

- Ek-1. İLGİ (a) Valilik Oluru
Ek-2. Onaylı Anket soruları

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 2800
Konu : Anket (Güray GÜNEŞ)

14 Kasım 07

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Marmara Üniversitesi'nin 30.10.2007 tarih ve 4470 sayılı yazısı
b) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c) Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11.04.2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d) Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 13.11.2007 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Zihinsel Engelliler öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Güray GÜNEŞ** İlimizdeki Özel Eğitim Kursları ve Rehabilitasyon Merkezlerinde "4,5,6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi" konulu anket çalışmasını yapma hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Zihinsel Engelliler öğretmenliği Yüksek Lisans Programı Öğrencisi **Güray GÜNEŞ** yukarıda belirtilen konudaki anket çalışmasını, İlimizdeki Özel Eğitim Kurumları ve Rehabilitasyon Merkezlerinde, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerimizin bilgisinde, Okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, ilgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulaması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir..

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

M.ATA ÖZER
Milli Eğitim Müdürü

EKLERİ:
Ek-1. İLGİ(a) yazı ve ekleri

O L U R
14../11/2007,

Hikmet DİNÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

4440632

NOT : Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres : İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 2125261382
E-Mail : kultur34@meb.gov.tr **Web** : <http://istanbul.meb.gov.tr/bolumler/kultur>

241102920050146

Zihinsel Engelliler
Öğretmenliği
GÜRAY GÜNEŞ

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.30.02.Mar.F8.00.00/ 4477
KONU:İzin Yazısı hk.

İstanbul:30/12/2007

T.C.
İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne
Cağaloğlu / İstanbul

Enstitümüz **Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans** Programı öğrencilerinden **GÜRAY GÜNEŞ** şu an tez aşamasında olup, tezi ile ilgili uygulama çalışmalarını yapabilmesi için kendisine gerekli olan izinin verilmesi hususunda müsaadelerinizi arz ederim.

Prof.dr. Betül Aydın
Müdür

EK : 1- ÖĞRENCİ DİLEKÇESİ
2-ANKET

Tez Konusu : 4-5-6 YAŞ ZİHİN ENGELLİ ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ SORUNLARININ
İNCELENMESİ

26.10.2007

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü' ne,

“4-5-6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi” adlı tezimin ekte belirtilen MEB’e bağlı Özel Özel Eğitim Kursları ve Rehabilitasyon Merkezleri’nde uygulamaları yapabilmem hususunda gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim. Tezde yer alan form ve ölçekler zihin engelli çocukların öğretmenleri tarafından doldurulacaktır.

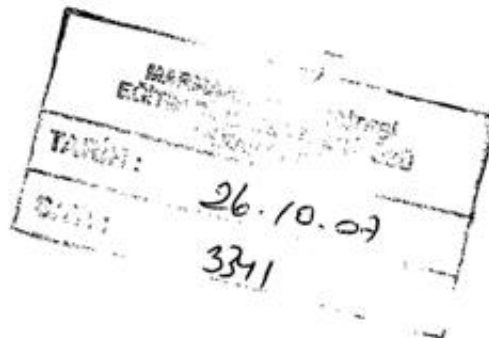
Adres:
Bağlarbaşı Mah. Figen Sok.
Figen Apt. No:11 D:8
Maltepe/İSTANBUL

Tel: 505 394 56 14

Güray GÜNEŞ

Ek :
Uygulama yapılacak Özel Özel Eğitim Kursları ve Rehabilitasyon Merkezleri Listesi

M. Gökhan Çelen

İSTANBUL İLİ ÖZEL ÖZEL EĞİTİM KURLARI VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ

AVCILAR

- 1- ÖZEL ONUR ACUN GİRİŞGEN ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL ŞİFA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL İLK TERAPİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL YENİ BAŞAK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL SEYYAH ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL EVREN ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL MAVİ KUMSAI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL AVCILAR VATAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

BAĞCILAR

- 1- ÖZEL YEDİDAMLA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL ALKOM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL SEVGİ BAĞÇEMİZ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL BAĞCILAR ALKOM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL BÖLGE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL HUZUR YUVASI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL YÜZ YÜZE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL GÜNEŞLİ EVREN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL ÖZİREM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL ANAELİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

BAHÇELİEVLER

- 1- ÖZEL DENGELİ YAŞAM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL ANA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL GELİŞEN ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL MAVİ PUSULA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL GÜR IRMAK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL EĞİTİMLE YENİ DOĞUŞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL DÜNYA BOĞAZIÇI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

BAKIRKÖY

- 1- ÖZEL MARTİM ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL İLK YAMAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL SEVGİ İLGİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL YEŞİL ADA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL ÇİFTOĞLU ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL NEKSAY ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL YÜCELEN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL CANIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL İSTANBUL OTİSTİK ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MER.

BAYRAMPAŞA

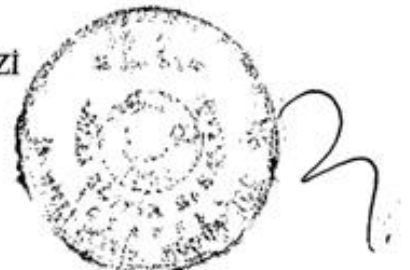
- 1- ÖZEL MEHMET YILDIRIM ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL YILDIZ ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL ŞAHİNLER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

BEŞİKTAŞ

- 1- ÖZEL TEMAS ÖZEL EĞİTİM KURSU

BEYKOZ

- 1- ÖZEL ALİZE ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL GÜLENCİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

- 3- ÖZEL GÜLEN ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL BEYKOZ GÖKÇEM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL EKMEKÇİOĞLU ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

BEYOĞLU

- 1- ÖZEL TOHUM VAKFI ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL MEHMET OYAL ÖZEL EĞİTİM KURSU

BÜYÜKÇEKMECE

- 1- ÖZEL EBRAR ÇAKIR ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL MUTLU ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL KUMSAL ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL DÖNÜŞÜM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL ŞEKER PORTAKALI YENİ HAYAT ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 6- ÖZEL MAVİ YEŞİL ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

ÇATALCA

- 1- ÖZEL CANIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL KÜÇÜK YILDIZLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

ESENLER

- 1- ÖZEL DEREN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL ŞEVKATEVİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL MAVİ YILDIZ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL TILSIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTAYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL LABİRENT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

EYÜP

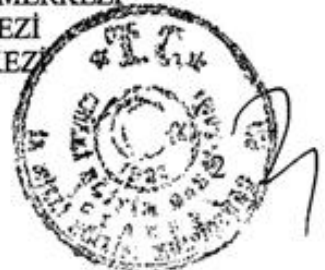
- 1- ÖZEL ALTINADIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL YAŞAM IŞIĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

FATİH

- 1- ÖZEL EVREN ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL UMUTLAR SÖNMESİN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL LACİVERT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL DOST YAŞAM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL GENÇ ÇAĞRI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL YENİ YÖRÜNGE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL MEHMET YILDIRIM ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 8- ÖZEL AAKAN YEŞİLİRMAK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

GAZİOSMANPAŞA

- 1- ÖZEL ÇOCUK BİLİM ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL SULTAN GAZİ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL LALEGÜL ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL UMUT SELİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL SEVGİ IŞIĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL 6. HİS ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL ALTIN KOZA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL ÇAREM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL SEVGİ ANAKUCAĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL BEYAZ DEĞİŞİMLER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 11- ÖZEL SEVİMLİ YILDIZLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
- 12- ÖZEL KARDELENLER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTAYON MERKEZİ
- 13- ÖZEL GÜLEN GÜNEŞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ

GÜNGÖREN

- 1- ÖZEL BİZİM ÇOCUKLARIMIZ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL ALGI DÜNYASI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL TOPRAK CAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

KADIKÖY

- 1- ÖZEL ADİLE GÖNCÜ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL ORHAN ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL KUŞDİLİ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL ÖĞRENEN BİZİM ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 5- ÖZEL TODEV ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL KOŞUYOLU YAŞAM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL YEDİTEPE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL ATAŞEHİR AYŞE ANNE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL MARMARA EDA YILDIRIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL HER EMVİM GÜNEŞ IŞIĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 11- ÖZEL ARZU TAN ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 12- ÖZEL SEVGİ ÇEMBERİ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 13- ÖZEL ANDAÇ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 14- ÖZEL GÜLEN ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 15- ÖZEL KAREM AVRUPA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 16- ÖZEL İKEM IŞIK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 17- ÖZEL METİN SABANCI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 18- ÖZEL EKİP MAYA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 19- ÖZEL YENİ ERENKÖY ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

KAĞITHANE

- 1- ÖZEL ÖZ İPEK YOLU ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL YENİ LEVENT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL YAĞMUR ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL TANI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

KARTAL

- 1- ÖZEL UMUT IŞIĞI ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL MAVİ IŞIK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL NAZLIGÜL ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL İLK ADRES ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL BEYDAĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL GENÇ FREKANS ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL ATA ÇINAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL GÖKKUŞAĞI ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 9- ÖZEL HAYAT GELİŞİM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL ÖZGÜR ADIMLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 11- ÖZELBİNSU ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

KÜÇÜKÇEKMECE

- 1- ÖZEL KOÇAK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL AYBAKAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL ÇOCUKLARLA ELELE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL ALTIN ELMA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL ABİHAYAT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL YÜKSELEN BAŞARI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL BEŞYOL YÜKSEL ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL KILAVUZ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL REHBER İLKE ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

10- ÖZEL DERİN GÜNIŞIĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

MALTEPE

- 1- ÖZEL SEVGİ ÇİÇEKLERİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL MİMOZA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL YENİ TOMURCUK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

PENDİK

- 1- ÖZEL YALI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL BİR ADIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL REFERANS ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL AYDOS ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL GÖKKUŞAĞI PENDİK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL ÖZGENÇLER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL ANNE ŞEFKATİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL YENİ DÜNYALAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL GÜNDÖNÜMÜ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL CENNET ÇOCUKLARI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

SARIYER

- 1- ÖZEL GÜLEN YÜZLER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

SİLİVRİ

- 1- ÖZEL AKTİF ÇAĞRIŞIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL MESUT ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

SULTANBEYLİ

- 1- ÖZEL ANA-ŞEFKAT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL HİLAL KARADENİZ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL REFERANS ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL ULUÇINAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

ŞİŞLİ

- 1- ÖZEL İLK DESTEK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL İZEV ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL BELGİN BİBER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL MECİDİYEKÖY ÇINAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL YENİMEVSİM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL BİRLİKCAN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL YAĞMUR ÇOCUKLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL BARIŞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL ALGİM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL EMİN ÖRNEK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

TUZLA

- 1- ÖZEL GÜL BAHÇESİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 2- ÖZEL KARDEŞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

ÜMRANİYE

- 1- ÖZEL ÖZGÜR ÇOCUK ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL DENİZ YILDIZI ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 3- ÖZEL KARTANESİ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 4- ÖZEL ALTINIŞIK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL HİLAL KARADENİZ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 6- ÖZEL KÜÇÜK ADIMLARIM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

- 7- ÖZEL YENİ AVRASYA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL DERİN MARMARA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL MAVİ ANKA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL ALEMDAĞ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 11- ÖZEL ÇEKMEKÖY ARTI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

ÜSKÜDAR

- 1- ÖZEL GÜNDOĞUŞ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL ÇAMLICA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL ECE EMPATİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL FERAH GÜLEN GÖZLÜ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL BEYAZ MERDİVEN ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 6- ÖZEL SAĞLAM ADIMLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 7- ÖZEL BİNBİR HAYAT ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 8- ÖZEL SABİT ATASEVER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 9- ÖZEL YEŞEREN UMUTLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 10- ÖZEL KIZ KULESİ ÖZEL EĞİTİM KURSU

ZEYTİNBURNU

- 1- ÖZEL İLK YAZ ÖZEL EĞİTİM KURSU
- 2- ÖZEL MENEKŞELER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 3- ÖZEL FLORA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 4- ÖZEL İSMAİL TEK ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ
- 5- ÖZEL PARLAK UMUTLAR ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLTASYON MERKEZİ

OKUL ÖNCESİ DAVRANIŞ SORUNLARI TARAMA ÖLÇEĞİ

"ÖRNEK MADDELER"

Çocuğun İsmi: _____

Okulunun Adı: _____

Soyadı: _____

Cinsiyeti: K E

Adresi: _____

Değerlendiren: _____

Yıl Ay Gün

Unvanı: _____

Günün Tarihi : _____

Ç.Doğum Günü : _____

Çocuğun Yaşı : _____

Değerlendiren kişinin çocukla

çalıştığı süre (ay veya hafta) : _____

Aşağıda okul öncesi çocuklarda sıklıkla gözlemlenen davranışların tanımları sıralanmıştır. Her cümleden sonra üç ayrı sütün vardır. "Doğru Değil", "Bazen Doğru", "Kesinlikle Doğru". Eğer çocuk cümlede tanımlanan davranışta sıklıkla veya yüksek derecede bulunuyorsa, "Kesinlikle Doğru" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz. Eğer çocuk cümlede tanımlanan davranışta daha az sıklıkla veya daha az derecede bulunuyorsa, "Bazen Doğru" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz. Eğer çocuk sizin gözlemlerinize göre cümlede tanımlanan davranışta bulunmuyorsa, "Doğru Değil" sütünün altındaki bölüme X işareti koyunuz.

Her cümlelerin karşısına sadece bir X işareti koyunuz.

	Doğru Değil	Bazen Doğru	Kesinlikle Doğru	Yalnızca puanlayanın kullanımı için
1) Sakince duramaz. Koşturur veya olduğu yerde zıplar.	_____	_____	_____	_____
2) Kıpır kıpırdır.	_____	_____	_____	_____
3) Kendisinin ya da başkalarının eşyalarına zarar verir.	_____	_____	_____	_____
4) Diğer çocuklarla kavga eder.	_____	_____	_____	_____
5) Diğer çocuklar tarafından çok sevilmez.	_____	_____	_____	_____
6) Endişelidir. Pek çok şeyi dert eder.	_____	_____	_____	_____
7) İşlerini kendi başına yapmaya meyillidir. Yalnızlığı sever.	_____	_____	_____	_____
8) Çabuk kızabilir. Kafasının tası çabucak atar.	_____	_____	_____	_____
9) Perişan, ağlamaklı veya üzüntülüdür.	_____	_____	_____	_____

ÇOCUK BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA

Sayın Öğretmen,

Bu araştırma 4-5-6 zihin engelli çocukların davranış problemlerini incelemek üzere hazırlanmıştır.

Aşağıda çocukla ilgili demografik bilgilere yer verilmiştir.

Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmadan uygun yerlere (X) koyun.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Güray GÜNEŞ

Formun Doldurulduğu Tarih : (Gün/Ay/Yıl olarak).....

Çocuğun Doğum Tarihi : (Gün/Ay/Yıl olarak)

- 1) Çocuğun Yaşı: 4,...() 5,...() 6,...()
- 2) Kurumun Adı:
- 3) Öğretmenin Adı Soyadı :
- 4) Çocuğun Adı Soyadı:
- 5) Cinsiyeti : () Erkek () Kız
- 6) Engel Türü: Down Sendromu () Otistik () Mental Retardasyon () Serebral Palsy ()
- 7) Engel Düzeyi : Hafif () Orta () Ağır () Diğer..... ()
- 8) Çocuğun birden fazla engeli var mı? (Varsa engel tür ve derecesi)
- 9) Çocuğun tanılanmış davranış sorunları var mı? (Dikkat Eksikliği-Hiperaktivite, Saldırganlık vb.)
- 7) Çocuğun Ebeveyn Bilgileri

ANNE

Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Mesleği:

Medeni Durumu:

- Evli ()
Boşanmış ()
Ayrı Yaşıyor ()
Diğer (belirtiniz) ()

BABA

Yaşı:

Eğitim Düzeyi:

Mesleği:

Medeni Durumu:

- Evli ()
Boşanmış ()
Ayrı Yaşıyor ()
Diğer (belirtiniz) ()

8) Çocuğun anne babası ayrı ise çocuk kiminle kalıyor?

9) Ailenin tahmini gelir durumu

() Düşük () Orta () Yüksek

10) Çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı :

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () Daha fazla ()

Yaşı / yaşları

11) Çocuğun yaşadığı evde engelli olan biri var mı? (Eğer varsa yakınlık derecesi ve engeli nedir?)

12) Çocuk ne kadar süredir Özel Eğitim alıyor? (Yıl, ay, hafta veya seans)

13) Çocuğun aldığı eğitim türü ve süresi nedir ? (Bireysel-Grup-Haftada Kaç Seans-Saat Olduğu)

14) Çocuk , normal gelişen çocuklarla kaynaştırma eğitimine dahil edilmiş mi? (Nerede, ne kadar süre)

TEŞEKKÜR EDERİM

[Handwritten Signature]

ÖĞRETMEN BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA

Sayın Öğretmen,

Bu araştırma 4-5-6 yaş zihin engelli çocukların davranış problemlerini incelemek üzere hazırlanmıştır.

Aşağıda öğretmenin demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmadan uygun yerlere (X) koyun.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Güray GÜNEŞ

1) Adı Soyadı:

2) Cinsiyetiniz:

K ()

E ()

3) Yaşınız :

20 – 24 ()

40-44 ()

25 – 29 ()

45-49 ()

30 – 34 ()

50-üstü ()

35 – 39 ()

4) Medeni durumunuz:

() bekar

() evli

() diğer

(belirtiniz).....

5) Çocuğunuz var mı? Yaşlarını belirterek yazınız

() 1.....

() 2.....

() 3.....

() 4.....

6) Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?

() Çok iyi

() İyi

() Orta gelirli

() Düşük gelirli

() Diğer (belirtiniz).....

7) Mezun olduğunuz Üniversite/ Okul/Program vb.

() Anaokulu öğretmenliği (2 yıllık)

() Çocuk gelişimi ve eğitimi (4 yıllık)

() Okul öncesi öğretmenliği (4 yıllık)

() Özel Eğitim Sınıf Öğrt.(.....)

() Rehberlik Psk. Dnş/Psikoloji

() Lisansüstü/ Doktora

(bitirdiğiniz programı yazınız).....

() Diğer (belirtiniz).....

8) Katıldığınız Eğitim-Sertifika vb. Programlar var mı? Varsa neler?

9) Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz?(ay veya yıl olarak)

10) Özel Eğitim alanında ne kadar süredir çalışıyorsunuz?.....(ay veya yıl olarak)

11) Bu okulda/ kurumda ne kadar süredir çalışıyorsunuz?(ay veya yıl olarak)

TEŞEKKÜR EDERİM.

